

REPUBLIKA E KOSOVËS
MINISTRIA E INDUSTRIË, NDËRMARRËSISË
DHE TREGTISË

VLERËSIMI

i Planit të Veprimit 2023-2025

të Strategjisë së Kosovës për Zhvillimin e

Industrië dhe Mbështetjen e Bizneseve

2030

Përgatitur nga:
GPI Global Policy Incubator GmbH

Data: 12 nëntor 2025

TABELA E PËRMBAJTJES

1. HYRJE	4
1.1. Informata të përgjithshme rreth politikës industriale	4
1.2. Konteksti dhe qëllimi i këtij vlerësimi.....	5
2. METODOLOGJIA DHE QASJA E MBLEDHJES SË TË DHËNAVE	6
2.1. Përshkrim i qasjes me metoda të përziera	6
2.2. Pasqyrë e burimeve të shfrytëzuara të të dhënave	10
3. PROGRESI DREJT OBJEKTIVAVE TË POLITIKËS INDUSTRIALE	11
3.1. Pasqyrë e performancës së industrisë në krahasim me Objektivat Strategjike	11
3.2. Pasqyrë e arritjes së Objektivave Specifikë.....	14
4. VEPRIMET E POLITIKËS: STATUSI I ZBATIMIT DHE KONTRIBUTI NË OBJEKTIVAT E SZHIMB-SË	21
4.1. Statusi i zbatimit dhe faktorët shtytës.....	21
4.2. Aktivitetet dhe kontributi në objektivat e politikës industriale	27
5. ANALIZA TË THELLUARA TË LOGJIKËS SË NDËRHYRJES DHE AKTIVITETEVE TË PËRZGJEDHURA	35
5.1. Krijimi i Qendrës Kombëtare për Çertifikimin e Produkteve.....	35
5.2. Zgjerimi i dritares së eksportit në Fondin Kosovar për Garanci Kreditore	39
5.3. Krijimi i një programi të punësimit në prodhimtari në kuadër të Masave Aktive të Tregut të Punës	41
5.4. Mësimet nga tri analiza rreth mënyrës se si mund të adresohet deficitit tregtar në industri	43
6. PËRMBLEDHJE DHE PËRFUNDIME	45
7. SHTOJCA	49
Shtojca 1: Analiza shtesë rreth progresit drejt Objektivave Strategjike	49
Shtojca 2: Rekomandime rreth vazhdimit ose ndërprerjes së Instrumenteve të Politikës në Planin e Veprimit 2023-2025	53

LISTA E FIGURAVE

Figura 1: Objektivat strategjike dhe performanca e treguesve kryesorë (ndryshimi i përqindjes krahasuar me vitin 2022).....	12
Figura 2: Ndryshimi i përqindjes në treguesit që e masin performancën e nxitësve të performancës së parakushteve industriale mes viteve 2022 dhe 2024.....	16
Figura 3: Vlerësimi i rëndësisë mesatare sipas statusit të zbatimit	24
Figura 4: Statusi i zbatimit të veprimeve të politikës në të gjithë objektivat strategjike (në %).....	27
Figura 5: Madhësia dhe rëndësia e pakove të politikave në të gjithë objektivat strategjike	29
Figura 6: Shkalla e arritjes së targeteve për 2026 dhe 2030 për TKP-të që i masin Objektivat Strategjike (në % e dallimit mes vlerave të targetuara dhe vlerave referente).....	50
Figura 7: Shkalla e arritjes së targeteve të normalizuara për 2030 për TKP-të që i masin Objektivat Strategjike (në % e dallimit mes vlerave aktuale dhe vlerave të pritura për vitin 2024)	52

LISTA E TABELAVE

Tabela 1: Progresi në fushat e ndërhyrjes në të gjithë objektivat strategjike	15
Tabela 2: Statusi i zbatimit të veprimeve të politikës në Planin e Veprimit 2023 - 2025	23
Tabela 3: Statusi i zbatimit të veprimeve të politikës dhe burimi i financimit të tyre	23
Tabela 4: Pengesat kryesore ndaj zbatimit të veprimeve të planit të veprimit (bazuar në përgjigjet nga anketa me palët e interesit).....	25
Tabela 5: Vlerësimi i koherencës mes performancës në fushat e ndërhyrjes dhe statusit të zbatimit të veprimeve të planifikuara të politikës	30
Tabela 6: Statusi i zbatimit të veprimeve të politikës në fushën e ndërhyrjes 2.3 "Zëvendësimi i importit të produkteve të ndërmjetme dhe përfundimtare me prodhime vendor dhe promovimi i produkteve vendorë"	33
Tabela 7: Statusi i zbatimit të veprimeve të politikës në Objektivin Specifik 1.4 "Rritja e cilësisë dhe certifikimit të produkteve të njohura ndërkombëtarisht"	36
Tabela 8: Statusi i zbatimit të veprimeve të politikës në Objektivin Specifik 2.1 "Mbështetja e ndërmarrjeve për shfrytëzimin e potencialit të tyre për eksport"	39
Tabela 9: Statusi i zbatimit të veprimeve të politikës në Objektivin Specifik 3.1 "Ngritja e kualifikimit dhe certifikimit të fuqisë punëtore teknike dhe menaxherëve të ndërmarrjeve"	41

1.

HYRJJE

1.1. INFORMATA TË PËRGJITHSHME RRETH POLITIKËS INDUSTRIALE

Strategjia për Zhvillim Industrial dhe Mbështetje të Bizneseve (SZHIMB) 2030 — e referuar më poshtë si "Politika Industriale" — është hartuar nga Qeveria e Kosovës (QK) për të krijuar një kornizë strategjike që synon përshpejtimin e zhvillimit industrial. Krijimi i kësaj politike nënvizon njohjen e sektorit të prodhimit nga QK si nxitës kyç për transformimin strukturor të ekonomisë së Kosovës. Vizioni i saj afatgjatë është i qartë: deri në vitin 2030, industria e Kosovës duhet të evoluojë në një sektor të integruar globalisht, të aftë për të prodhuar mallra me vlerë të lartë të shtuar dhe për të gjeneruar punësim të denjë.

Metodologjia e përdorur në hartimin e Politikës Industriale, e njohur si Përmirësimi i Cilësisë së Politikave Industriale (EQUIP)¹, ka ofruar një qasje të strukturuar të bazuar në analizën diagnostikuese. Logjika e ndërhyrjes që e mbështet politikën është ndërtuar përmes një procesi me katër hapa: përafrimi me objektivat strategjike të Strategjisë Kombëtare për Zhvillim (SKZH 2030), formulimi i objektivave të synuara të politikave, identifikimi i boshllëqeve të shkathtësive në peizazhin industrial të Kosovës dhe përkthimi i këtyre boshllëqeve në nën-objektiva të zbatueshme që e përbëjnë planin më të gjerë të veprimit. Analiza është përdorur për diskutime të brendshme qeveritare dhe për konsultime me palët e interesit, të cilat në fund rezultuan në formulimin e pesë objektivave strategjike të mëposhtëm:

- Objektivi Strategjik 1. Zgjerimi i prodhimit industrial
- Objektivi Strategjik 2. Reduktimi i deficitit tregtar industrial
- Objektivi Strategjik 3. Gjenerimi i punësimit më të mirë dhe gjithëpërfshirës
- Objektivi Strategjik 4. Lehtësimi i industrisë së gjelbër dhe qarkore
- Objektivi Strategjik 5. Maksimizimi i rritjes së vlerës së brendshme

Pesë objektivat strategjike mbështeten nga gjashtëmbëdhjetë objektiva specifike (që i përfaqësojnë gjashtëmbëdhjetë fusha të ndërhyrjes)² dhe shtatëdhjetë e dy veprime

¹ Shih www.equip-project.org për më shumë informata rreth qasjes.

² Dokumenti i SZHIMB 2030 i përcakton si në vijim: "Objektivat specifike mund të konsiderohen si parakushte ose shtytës për arritjen e arritjen e një objektivi të caktuar të politikës industriale. (...) Identifikimi i objektivave specifike është bazuar në

(d.m.th. instrumente të politikës të përdorura për t'i nxitur dhe arritur ndryshimet e dëshiruara) që së bashku e përcaktojnë Politikën Industriale të Kosovës 2030. Ato janë nxjerrë nga një vlerësim gjithëpërfshirës i performancës ekonomike, sociale dhe mjedisore të sektorit të prodhimit.

Suksesi i Planit të Veprimit 2023–2025 varet nga zbatimi i koordinuar, vullneti i qëndrueshëm politik dhe partneritetet e fuqishme mes Qeverisë së Republikës së Kosovës, palëve të interesit nga sektori privat dhe akterëve ndërkombëtarë zhvillimorë. Një kuptim i përbashkët i sfidave dhe mundësive industriale të Kosovës është thelbësor për realizimin e ambicieve transformuese të politikës.

1.2. KONTEKSTI DHE QËLLIMI I KËTIJ VLERËSIMI

Ky vlerësim zhvillohet dy vjet pas publikimit të Planit të Veprimit 2023-2025 të Politikës Industriale të Kosovës 2030. Ai shërben për ta vlerësuar shkallën në të cilën faza fillestare e zbatimit ka hedhur themelet për arritjen e qëllimeve afatgjata të Politikës Industriale. Qëllimi i këtij vlerësimi është i dyfishtë:

- Vlerësimi i progresit drejt pesë objektivave kryesore të politikaës: (1) zgjerimi i prodhimit industrial, (2) zvogëlimi i deficitit tregtar në mallrat industriale, (3) nxitja e punësimit gjithëpërfshirës dhe të denjë, (4) promovimi i industrisë së gjelbër dhe (5) maksimizimi i rritjes së vlerës së brendshme.
- Kuptimi i shkallës në të cilën masat e politikave të listuara në Planin e Veprimit janë zbatuar dhe kanë kontribuar në arritjen e objektivave specifike dhe, më pas, objektivave strategjike.

vlerësimin e kapaciteteve industriale të Kosovës, i cili përfshin faktorë të ndryshëm, si infrastruktura, financat dhe niveli i aftësive të punëtorëve".

2.

METODOLOGJIA DHE QASJA E MBLLEDHJES SË TË DHËNAVE

2.1. PËRSHKRIMI I QASJES ME METODA TË PËRZIERA

Për këtë vlerësim është përdorur një qasje me metoda të përziera. Më konkretisht, për ta vlerësuar Planin e Veprimit 2023-2025 të Strategjisë për Zhvillim Industrial dhe Mbështetje të Bizneseve (SZHIMB) 2030, metodologjia mbështetet në analizën e të dhënave sasiore dhe cilësore dhe përqendrohet në logjikën e ndërhyrjes të përcaktuar në SZHIMB 2030.

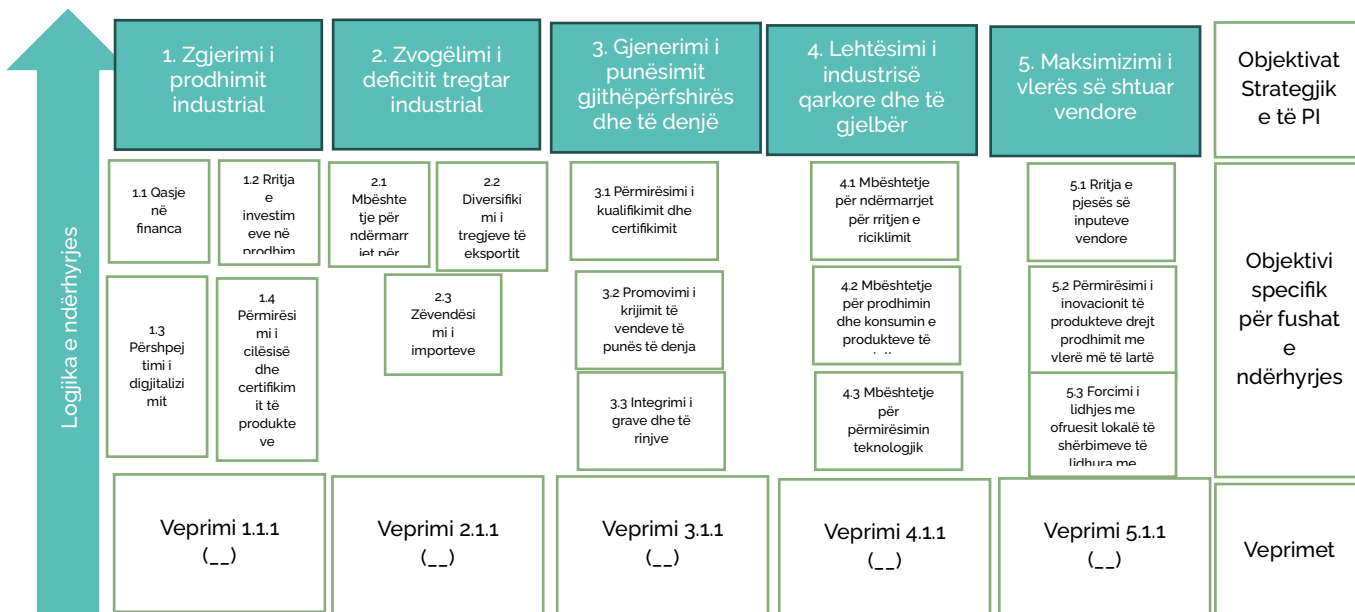
SZHIMB 2030 e ka përcaktuar një logjikë të ndërhyrjes që e përkufizon Planin e Veprimit dhe ka tri shtresa kryesore, si në vijim:

Në terminologjinë tradicionale të Monitorimit dhe Vlerësimit (M&V), termat e mësipërm mund të shoqërohen me termet në vijim:

- Veprimet apo “aktivitetet” (apo “produktet”)
- Objektivat specifike apo “rezultatet”
- Objektivat strategjike apo “ndikimi”

Siç është përcaktuar në Planin e Veprimit, progresi në secilin prej 5 objektivave strategjike matet me një ose dy tregues kryesorë sasiore të performancës (TKP) dhe secili prej 16 objektivave specifike matet me një grup prej 1 deri në 4 treguesish. Plani i Veprimit po ashtu përcakton objektiva specifike sasiore për secilin prej këtyre TKP-ve: objektiva afatmesëm për vitin 2026 dhe objektiva përfundimtarë për vitin 2030. Ndërkohë, veprimet monitorohen rregullisht në dimensione të ndryshme, siç është statusi i zbatimit të tyre. Logjika e përgjithshme e ndërhyrjes mund të paraqitet si më poshtë:

Vlerësimi realizohet në tre hapa kryesor:

Hapi 1. Analiza e progresit të industrisë drejt pesë objektivave strategjikë, e matur nga ndryshimi në përqindje në treguesit kryesorë të performancës (TKP) mes vitit 2022, që është vlera referente për zbatimin e Planit të Veprimit, dhe vitit 2024, që është pika më e fundit e të dhënave³. Kjo na ndihmon t'i përgjigjemi pyetjes: *A kanë lëvizur TKP-të në drejtimin e duhur?* Vlerat e TKP-ve na mundësojnë ta klasifikojmë edhe performancën e industrisë në lidhje me secilin objektiv strategjik në tri kategori:

- **Duke u përmirësuar.** Treguesi(t) që e masin objektivin strategjik po tregojnë trende pozitive.
- **Duke u përmirësuar pjesërisht.** Disa tregues që e masin objektivin strategjik janë duke u përmirësuar ndërsa të tjerët janë duke ngecur ose duke shfaqur trend negativ.
- **Duke u përkeqësuar.** Treguesi(t) që e masin objektivin strategjik po shfaqin trende negative.

Ky kategorizim përbën bazën për analizën e korrelacionit ndërmjet "nivelit të ndikimit" (domethënë, ndryshimeve në performancën industriale duke pasur parasysh Objektivat Strategjikë të politikës) dhe "nivelit të rezultatit" (domethënë, ndryshimeve në parakushtet industriale, faktorët mundësues dhe aftësitë në fushat kryesore të ndërhyrjes, të parapara me Objektivat Specifikë të logjikës së ndërhyrjes. Me fjalë të tjera, analiza e zhvillimeve në fushat e ndryshme të ndërhyrjes, e cila do të pasojë në hapin tjetër, do të na lejojë t'i identifikojmë (i) korrelacionet e mundshme mes progresit në çdo objektiv strategjik të

³ Për vlerësim më të hollësishëm, Shtojca ofron analiza shtesë bazuar në përqindjen e arritjes së vlerave të targetuara për vitin 2026 dhe 2030. Kjo na mundëson t'i përgjigjemi pyetjes: *Sa është arritur progress në TKP-të drejt caqeve për vitin 2026 dhe 2030 në krahasim me vlerat referente të vitit kur është vendosur caku?* Për ta thelluar vlerësimin edhe më shumë, Shtojca po ashtu raporton rezultatet për një tregues indirekt që e mat shpejtësinë e progresit, duke e adresuar pyetjen vlerësuese: *A ka qenë progresi i shpejtë sa duhet për t'i arritur caqet për vitin 2030 me kohë (me supozimin se progresi është linear)?* Rezultatet nga analizat plotësuese janë përfshirë në tekst aty ku është konsideruar e nevojshme.

caktuar nga njëra anë dhe (ii) arritjeve në fushat e ndërhyrjes të cilat janë përcaktuar për ta mbështetur atë nga ana tjetër.

Hapi 2. Analiza e treguesve sasiorë të performancës të shoqëruar me secilën fushë të ndërhyrjes, ku progresi matet me ndryshimin e përqindjes në treguesit e përcaktuar për secilin objektiv përkatës specifik.

Ky hap na mundëson ta klasifikojmë performancën e secilit objektiv specifik në tri kategori:

- **Duke u përmirësuar.** Treguesi(t) që e masin objektivin specifik po shfaqin trende pozitive.
- **Duke u përmirësuar pjesërisht.** Disa tregues që e masin objektivin specifik janë duke u përmirësuar ndërsa të tjerët janë duke ngecur ose duke shfaqur trend negativ.
- **Duke u përkeqësuar.** Treguesi(t) që e masin objektivin specifik po shfaqin trende negative.

Ky kategorizim përbën bazën për analizën e korrelacionit ndërmjet “nivelit të rezulttit” dhe “nivelit të produktit” (që përbëhet prej veprimeve të ndryshme të politikës) të logjikës së ndërhyrjes. Domethënë, vlerësimi i shkallës së zbatimit të të gjitha “Veprimeve” të shoqëruara me secilin objektiv specifik, që do të realizohet në hapin e radhës, do të na mundësojë t’i identifikojmë korrelacionet e mundshme ndërmjet aktiviteteve që janë zbatuar (ose kanë filluar) dhe progresit të shënuar drejt arritjes së objektivave specifike në të cilët pritet të shpiejnë.

Hapi 3. Analiza mbështetet në statusin e zbatimit të secilit veprim të politikës⁴ sipas tri kategorive:

- **I zbatuar.** Të gjitha aktivitetet e parapara me veprimin e politikës janë zbatuar plotësisht në kohën e vlerësimit.
- **I zbatuar.** Disa por jo të gjitha aktivitetet e parapara me veprimin e politikës janë zbatuar në kohën e vlerësimit.
- **Nuk është zbatuar ende.** Asnjë aktivitetet nuk kishte filluar në kohën e vlerësimit.

Një analizë shtesë cilësore është realizuar për t’i kuptuar faktorët shtytës të statusit të zbatimit, rëndësinë e secilit veprim si dhe dëshmitë e mundshme të ndikimit. Sa i përket pikës së dytë, për secilin veprim të politikës është nxjerrë një “vlerësim i rëndësisë”, sipas kësaj metodologjie: Tri llojeve të palëve të interesit iu është kërkuar ta vlerësojnë (sipas njohurive të tyre megjithë në mënyrë subjektive) rëndësinë e secilit veprim, duke i dhënë një notë në shkallën prej 1 (jo e rëndësishme) deri në 10 (shumë e rëndësishme). Tri grupet e palëve të interesit ishin:

- Grupi për Monitorimin e Politikës Industriale (i përbërë prej përfaqësuesve të institucioneve të ndryshme që janë palë të interesit të përfshirë në zbatimin e SZHIMB-së 2030)⁵

⁴ Rikujtojmë që një veprim i politikës zakonisht përfshin jo një por disa aktivitete që duhet të zbatohen. Për ta ilustruar me një shembull, mendoni një masë legjislative apo rregullative e cila, për shembull, përfshin hartimin e një ligji, realizimin e konsultimeve në lidhje me draftin, dorëzimin e projektligjit të rishikuar në parlament, miratimin e ligjit, etj. Prandaj, këtu nuk do t’i përdorim termet “aktivitet” dhe “veprim” si sinonime por një “veprim” i politikës duhet të mendohet si përfaqësim i një grupi të shumë “aktiviteteve”.

⁵ Vlerësimin e tyre e kanë dhënë në kontekstin e një punëtorie me të cilën ka filluar vlerësimi dhe që është mbajtur më 2-3 gusht 2025.

- Pjesëmarrësit në një anketë elektronike që është përgatitur nga ekipi vlerësues për të mbledhur informata rreth zbatimit të veprimeve të politikës (shih më poshtë për më shumë detaje)
- Ekspertët e GPI-së.

Rezultatet fillimisht janë ndarë brenda secilit grup për ta nxjerrë mesataren për grup. Pastaj, këto mesatare nga vlerat e tri grupeve janë analizuar përsëri për ta nxjerrë mesataren në mënyrë që të nxjerret vlerësimi përfundimtar për rëndësinë e secilit veprim. Prandaj, secili grup bart peshën e njëjtë.

Së fundmi, për ta kuptuar më mirë funksionimin e instrumenteve specifike të politikës që synojnë adresimin e prioriteteve kryesore të politikës dhe për t'i identifikuar faktorët e përbashkët që e përcaktojnë efektivitetin e tyre, ky vlerësim thellohet në tri veprime të zgjedhura të politikës. Analizimi i efektivitetit të këtyre veprimeve do të ndihmojë edhe në përcaktimin e pengesave horizontale në sektorët kryesorë dhe mundësuesit e nevojshëm për performancën e përgjithshme industriale. Tri veprimet e politikës që janë përfshirë në "thellimin" e tillë janë përzgjedhur bazuar në katër elemente kryesore:

- Instrumentet e politikës të cekura si prioritet në kapitullin 7 të SZHIMB-së dhe në preambulën e Planit të Veprimit⁶
- Nëse veprimi i politikës është zbatuar tashmë (të paktën pjesërisht)
- Rëndësia e veprimit të politikës
- Aftësia për t'i përcjellur treguesit për ta matur progresin në objektivat e ndërlidhur specifike dhe strategjike.

Tri veprimet e mëposhtme të politikës janë zgjedhur për analizën e thelluar:

- Veprimi 1.4.1. Krijimi i Qendërs Kombëtare për Certifikimin e Produkteve
- Veprimi 2.1.1. Zgjerimi i dritares së eksportit në kuadër të Fondit Kosovar për Garanci Kreditorë (FKGK)
- Veprimi 3.1.4. Krijimi i një programi të punësimit në sektorin prodhues në kuadër të Masave Aktive të Tregut të Punës

Secila prej këtyre tri veprimeve ka për qëllim të kontribuojë në një objektivi tjetër strategjik dhe analiza do të ofrojë më shumë të dhëna rreth pengesave dhe mundësive në nxitjen e progresit në fushat përkatëse të ndërhyrjes.

⁶ Dhjetë nga 75 veprimet e politikës janë theksuar në dokumentin e politikës industriale dhe në Planin e Veprimit si esenciale për të siguruar që vizioni i politikës industriale (domethënë, i krijimit të një industrie të integruar globalisht që është në gjendje të prodhojë produkte me vlerë të lartë të shtuar dhe të ofrojë punësim të dinjitetshëm) do të materializohet. Këto veprime me prioritet përfshijnë mbështetjen e themelimit të parqeve moderne industriale me tipare ekologjike për të tërhequr investime dhe për ta lehtësuar bashkëpunimin horizontal dhe vertikal ndërmjet kompanive; krijimin e një qendre kombëtare për certifikimin e produkteve për ta përshpejtuar qasjen në tregje ndërkombëtare, duke përfshirë mbështetjen e trupave të vlerësimit të konformitetit; zgjerimin e Instrumentit të Financimit të Eksportit në Fondin e Kosovës për Garanci Kreditorë (FKGK) për ta përmirësuar qasjen në financa për prodhuesit e orientuar në eksport; përmirësimi i regjimit të tarifave të importit për mallra të caktuara në prodhimtari për ta ulur varësinë e lartë nga furnizuesit e huaj dhe lënda e parë e importuar; zbatimin e një programi të punës në prodhimtari që e kombinon subvencionimin e pagave dhe punën praktike në kompani për ta adresuar nivelin e lartë të papunësisë në mesin e grupeve të cenueshme; krijimin e një skeme kreditore për shkathtësitë për t'i avancuar shkathtësitë në mesin e fuqisë punëtore për angazhim më të madh dhe më të mirë në sektorin e prodhimit; përkrahjen e investimeve të shtuara në teknologjitë e gjelbra duke i kombinuar kreditë dhe grantet për përmirësimin e efikasitetit dhe digjitalizimit; përmirësimin e legjislacionit në prokurimin publik për të ofruar lehtësira për produktet vendore dhe të gjelbra; dhe ofrimin e lehtësirave tatimore për investime në inovacionin në prodhim për të nxitur më shumë inovacion drejt produkteve me vlerë të lartë të shtuar.

2.2. PASQYRË E BURIMEVE TË SHFRYTËZUARA TË TË DHËNAVE

Mbledhja e të dhënave për këtë vlerësim është realizuar nga mesi i muajit korrik 2025 deri në fillim të muajit shtator 2025. Vlerësimi mbështetet në dy lloje kryesore të të dhënave:

- Të dhëna parësore.
- Të dhëna dytësore.

Të dhënat parësore janë mbledhur përmes mënyrave dhe mjeteve të ndryshme:

- Konsultime me palët e interesit duke përfshirë punëtoritë në fillim të muajit gusht 2025 dhe në fillim të muajit shtator 2025 dhe intervistat gjysmë të strukturuar në fillim të muajit shtator 2025.
- Një anketë elektronike e cila është ndarë me anëtarët e Grupit Monitorues të Politikës Industriale nga data 7 gusht 2025 deri më 6 shtator 2025.

Gjithsej, dy punëtori, shtatëmbëdhjetë intervista të thelluara dhe një anketë elektronike na kanë mundësuar të mbledhim informata rreth elementeve të ndryshme siç është statusi i zbatimit të veprimeve të politikës, ndikimi i mundshëm dhe faktorët e ndikimit të jashtëm. Informatat e mbledhura janë plotësuar me analiza të dokumenteve, duke përfshirë rishikimin e dokumenteve të politikave dhe rasteve studimore.

Të dhënat dytësore janë mbledhur nga MINT dhe kanë ardhur qoftë nga burimet zyrtare vendore, duke përfshirë Agjencinë e Statistikave të Kosovës (ASK) dhe Departamentin e Doganës, ose nga organizatat ndërkombëtare. Qëllimi kryesor i tyre ka qenë llogaritja e TKP-ve për objektivat strategjike dhe specifike.

3.

PROGRESI DREJT OBJEKTIVAVE TË POLITIKËS INDUSTRIALE

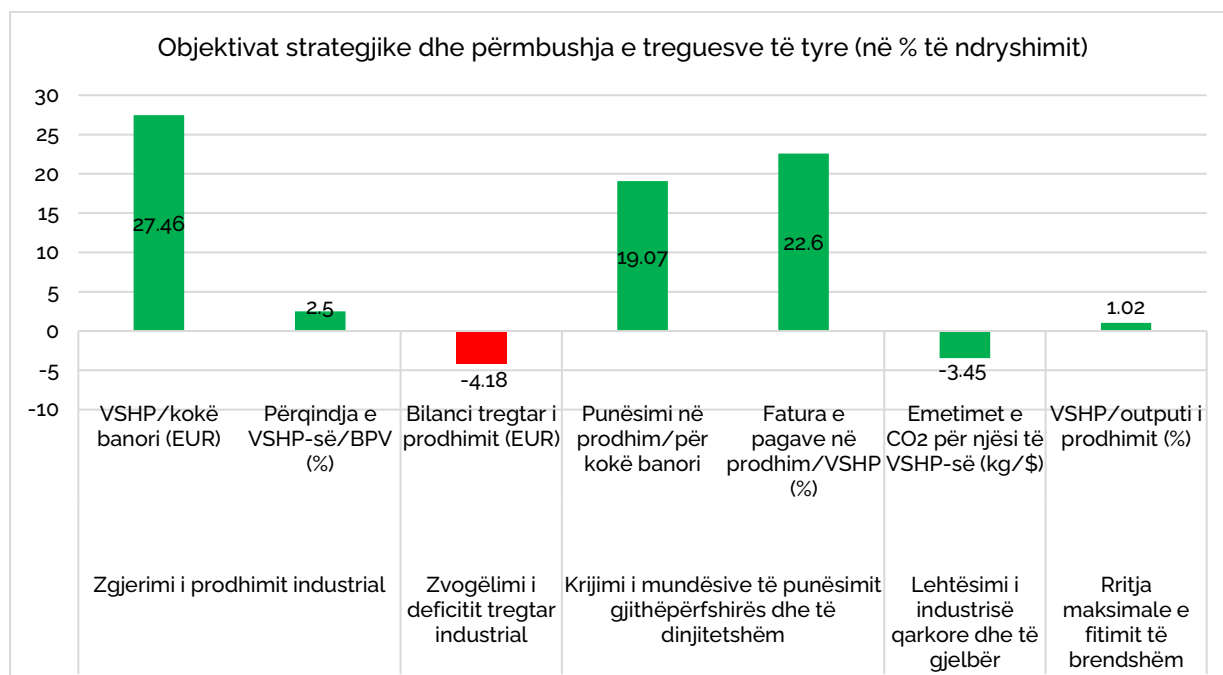
3.1. PASQYRË E PERFORMANCËS SË INDUSTRISE NË KRAHASIM ME OBJEKTIVAT STRATEGJIKË

Ky kapitull shtjellon nivelin e progresit të arritur drejt secilit objektiv strategjik të politikës industriale. Kjo është bërë duke e llogaritur ndryshimin e përqindjes në një apo dy tregues kryesorë të performancës që është përcaktuar për çdo objektiv strategjik në Planin e Veprimit 2023-2025. Duke vlerësuar nëse këta TKP kanë lëvizur në drejtimin e duhur, arrijmë të kuptojmë nëse industria e Kosovës e ka përmirësuar performancën e saj që nga lansimi i Planit të Veprimit.

Figura 1 paraqet ndryshimin e përqindjes në secilin prej shtatë TKP-ve me objektivin përkatës strategjik poshtë tyre. Për ta lehtësuar interpretimin e gjetjeve, rezultatet janë paraqitur me këto kode të ngjyrave:

- Rubrikat dhe kutitë me ngjyrë të gjelbër të errët paraqesin ndryshim pozitiv: përmirësim në një tregues apo objektiv strategjik.
- Kutitë me ngjyrë të gjelbër të hapur paraqesin ndryshim me trende të përziera: përmirësim i pjesërishëm në një objektiv strategjik.
- Elementet me ngjyrë të kuqe paraqesin ndryshime negative në një tregues apo objektiv strategjik.

Figura 1: Objektivat Strategjike dhe performanca e treguesve kryesorë (ndryshimi i % krahasuar me vitin 2022).

Këta shtatë tregues janë zgjedhur nga QK për ta matur performancën e industrisë së Kosovës sa i përket pesë objektivave strategjike të Planit të Veprimit. Një tregues tregon trend negativ ndërsa gjashtë tregues shfaqin trende pozitive. Si rezultat, **katër objektiva strategjike shfaqin përmirësim, ndërsa një përkeqësim.**

Pjesa tjetër e këtij nënkapitulli shpjegon hollësisht performancën e industrisë së Kosovës karshi të gjithë objektivave strategjike dhe mënyrën se si nxitet nga treguesi(t) kryesorë që e masin performancën e tyre.

- 1. Zgjerimi i prodhimit industrial.** Në këtë aspekt ka pasur përmirësim. Së pari, kapaciteti i vendit për të gjeneruar vlerë të shtuar (VSHP) në prodhim është përmirësuar dhe TKP (VSHP për kokë banori në EUR) është rritur prej më shumë se 27% (nga 643 në vitin 2022 në 820 në vitin 2024)⁷. Së dyti, rëndësia e sektorit për ekonominë e Kosovës është rritur pak mes viteve 2022 dhe 2024, ku kontributi i sektorit të prodhimit në produktin e brendshëm bruto (domethënë VSHP/BPV) është rritur me 2.5% (nga 12.8% në 13.1%). Kjo sugjeron që sektori i prodhimit është rritur me një ritëm pak më të shpejtë se sektorët e tjerë, me një kontribut në rritje në rritjen ekonomike. Konsultimet me palët e interesit kanë vënë në pah se, duke pasur parasysh madhësinë e vogël të tregut të brendshëm, Kosova duhet të përqendrohet në arritjen e tregjeve të reja dhe fitimin e pjesëve të reja të tregut për ta zgjeruar më tej prodhimin industrial.
- 2. Reduktimi i deficitit tregtar industrial.** Pavarësisht se reduktimi i tij është objektiv strategjik, deficitit tregtar i prodhimit është rritur për 4.1% mes viteve 2022 dhe 2024. Më konkretisht, nga -4,718.9 milionë euro në vitin 2022 është rritur në -4,916.3 milionë euro

⁷ Është e rëndësishme të ceket që Regjistrimi i Popullsisë në vitin 2024 zbuloi një mbivlerësim të rëndësishëm të numrit të popullsisë dhe rënja e numrit zyrtar të popullsisë nga viti 2022 në vitin 2024 mund të ketë ndikuar në rezultate.

në vitin 2024 dhe po bëhet një sfidë në rritje për Kosovën. Ky është i vetmi objektiv strategjik që tregon trend të qartë negativ dhe duhet të adresohet si prioritet. Si rritja e eksportit ashtu edhe rënja e importit të mallrave të ndërmjetme të prodhimit mbeten detyra të rëndësishme për Kosovën dhe vendi është shumë i ndjeshëm ndaj goditjeve të jashtme. Diskutimet me palët e interesit kanë nxjerrë në pah varësi të qarta strukturore nga lënda e parë e huaj për prodhim, të cilat duhet të adresohen për të mos e rritur më tej deficitin tregtar industrial. Analiza e performancës mbi objektivat specifike ose "fushat e ndërhyrjes" do të ofrojë njohuri mbi përcaktuesit kryesorë të këtyre rezultateve.

- 3. Gjenerimi i punësimit gjithëpërfshirës dhe të dinjitetshëm.** Rezultatet shfaqin trende pozitive në gjenerimin e punësimit gjithëpërfshirës dhe të dinjitetshëm. Më konkretisht, dy treguesit që e masin performancën e industrisë në këtë objektiv strategjik shfaqin ndryshime pozitive që nga viti 2022: Punësimi për kokë banori në prodhim është rritur për 19% nga viti 2022 deri në vitin 2024, ndërsa pjesëmarrja e pagave në prodhim në VSHP është rritur për 22% gjatë së njëjtës periudhë. Këto rezultate tregojnë jo vetëm se sektori i prodhimit po krijon mundësi gjithnjë e më të mëdha punësimi, por edhe se këto mundësi po bëhen më tërheqëse. Këto vëzhgime janë në përputhje me kontributet e marra nga palët e interesit gjatë konsultimeve: brezat e rinj tani po i perceptojnë vendet e punës në prodhim si më fitimprurëse sesa në të kaluarën dhe të rinjtë janë gjithnjë e më të gatshëm të marrin arsim teknik në krahasim me diplomat e përgjithshme.
- 4. Lehtësimi i industrisë së gjelbër dhe qarkore.** Përpjekjet për promovimin e industrisë së gjelbër dhe qarkore kanë sjellë përmirësime të lehta. Më konkretisht, intensiteti i emetimeve të proceseve të prodhimit (i matur si kg emetime të CO₂ për USD të VSHP-së në terma të Paritetit të Fuqisë Blerëse (PPP)) ka rënë për 3,5% (nga 0.58 në 0.56). Ky përmirësim është inkurajues, por për ta arritur objektivin e vitit 2030 prej 0.27 kg emetimesh të CO₂ për USD të VSHP-së, emetimet do të duhet të ulen dy herë më shpejt. Për më tepër, për shkak të varësisë së Kosovës nga eksportet për rritje, lehtësimi i industrisë së gjelbër dhe qarkore po bëhet po ashtu gjithnjë e më i rëndësishëm pasi që tregjet kryesore të eksportit po vendosin standarde më të larta mjedisore (p.sh. Mekanizmi i BE-së për Rregullimin e Kufirit të Karbonit, CBAM⁸) që kompanitë e Kosovës do të duhet t'i përmbushin për të hyrë në tregje. Në nivel kombëtar, promovimi i ekonomisë qarkore perceptohet si thelbësor. Konsultimet kanë vënë në dukje faktin se Kosova është tepër e varur nga lënda e parë e importuar dhe lënda e parë në prodhim, se mungojnë sisteme efikase të menaxhimit të mbeturinave dhe se mbeturinat e deponive po bëhen shqetësim në rritje që duhet të merret parasysh.
- 5. Maksimizimi i rritjes së vlerës së brendshme.** Mes viteve 2022 dhe 2024 janë shënuar përmirësime të lehta dhe sektori i prodhimit tani po gjeneron më shumë vlerë të shtuar për njësi të prodhimit të prodhuar. Më konkretisht, ndërmjet viteve 2022 dhe 2024, pjesa e VSHP-së në prodhimin u rrit për 1%, duke nënkuptuar se prodhuesit po shtojnë pak më shumë vlerë në lëndën e parë që e përpunojnë dhe transformojnë gjatë proceseve të tyre të prodhimit. Ky zgjerim në shtimin e vlerës mbështetet nga perceptimi i palëve të interesit, të cilët e përmendën gjatë intervistave se firmat

⁸ CBAM është instrumenti kryesor për adresimin e emetimeve të karbonit që përdoret në mallrat e eksportuara në BE.

kosovare tani posedojnë makineri me cilësi të lartë për prodhim në të gjithë sektorët kryesorë (p.sh., dru, metal, etj.). Megjithatë, mbeten pengesa të tjera për maksimizimin e krijimit të vlerës së shtuar, siç është furnizimi i pamjaftueshëm me shkathtësi të mjaftueshme (p.sh. për menaxhimin e linjave të prodhimit) që ua pamundëson kompanive ta shfrytëzojnë potencialin e tyre të plotë të produktivitetit.

3.2. PASQYRË E ARRITJES SË OBJEKTIVAVE SPECIFIKË

Ky nënkapitull analizon se sa është arritur progres që nga publikimi i Planit të Veprimit në objektivat specifike apo "fushat e ndërhyrjes" në kuadër të secilit objektiv strategjik. Një qëllim kyç i këtij nënkapitulli është të identifikohen korrelacionet mes performancës së industrisë në një objektiv të caktuar strategjik dhe progresit të arritur në fushat e ndërlidhura të ndërhyrjes që janë parakushte të përmirësimit të performancës së industrisë.

Për ta bërë këtë, Tabela 1 paraqet korrelacionet e mundshme mes progresit në fusha të ndryshme të ndërhyrjes (domethënë, objektivat specifike) dhe performancës së industrisë (domethënë, objektivat strategjike) duke i hartëzuar objektivat e ndërlidhur (të definuar sipas logjikës së ndërhyrjes të Politikës Industriale)⁹. Për ta lehtësuar identifikimin e korrelacioneve të mundshme, rezultatet janë paraqitur me ngjyrat si në vijim:

- Elementet me ngjyrë të gjelbër të errët paraqesin përmirësim në një objektiv.
- Elementet me ngjyrë të gjelbër të hapur paraqesin përmirësim të pjesshëm në një objektiv.
- Elementet me ngjyrë të kuqe paraqesin përkeqësim në një objektiv.
- Elementet me ngjyrë të zezë nënkuptojnë që nuk ka pasur të dhëna të disponueshme.

Për t'i analizuar rezultatet, lexuesi duhet të vazhdojë në tre hapa. Tabela 1 është esenciale për Hapin 1 dhe Hapin 2, ndërsa Figura 2 paraqet informatat e nevojshme për ta kryer Hapin 3. Tre hapat janë si në vijim:

- **Hapi 1.** Analizoni ngjyrat e të dhënave në kolonën e djathtë të Tabelës 1 për ta kuptuar performancën në një objektiv të caktuar specifik
- **Hapi 2.** Krahasoni këtë me ngjyrat e të dhënave në kolonën e majtë që paraqet korrelacione të mundshme pozitive ose negative ndërmjet arritjeve në një fushë të caktuar të ndërhyrjes dhe progresit drejt objektivit përkatës strategjik.
- **Hapi 3.** Identifikoni faktorët kyç shtytës të rezultateve duke e shikuar performancën e treguesve që i matin fushat e ndërhyrjes.

Hapi 1 dhe Hapi 2 na mundësojnë t'i vëmë re korrelacionet mes performancës së objektivave strategjike dhe objektivave specifike. Me fjalë të tjera, kjo analizon na ndihmon t'i kuptojmë faktorët mundësues, parakushtet ose kapacitetet industriale që mund ta nxisin performancën e industrisë sa i përket objektivave strategjike në të cilët bëjnë pjesë.

⁹ Rikujtojmë që vlerësimi i performancës për secilin objektiv specifik bazohet në ndryshimin e përqindjes në të paktën një tregues (të përcaktuar në planin e veprimit). Shih kapitullin e metodologjisë për më shumë hollësi.

Hapi 3 përbëhet nga një analizë e gjerë e progresit në fushat e ndryshme të ndërhyrjes. Kjo mbështetet në Figura 2 e cila paraqet ndryshimin në përqindje nga viti 2022 deri në vitin 2024 në TKP-të që janë përcaktuar për t'i matur përmirësimet në ata faktorë kyç mundësues, kapacitete dhe parakushte për zhvillimin industrial që janë përkrahur në Objektivat Specifikë të SZHIMB-së 2030. Kjo do të mundësojë që të vihen në pah shtytësit e rezultateve të vërejtura në nivelin e Objektiveve Strategjike.

TABELA 1: PROGRESI NË FUSHAT E NDËRHYRJES NË TË GJITHË OBJEKTIVAT STRATEGJIKË

Objektivi Strategjik	Emri i Objektivit të Veçantë
1. Zgjerimi i Prodhimit Industrial	1.1 Lehtësimi i qasjes në financa për prodhuesit vendas
	1.2 Rritja e investimeve në prodhimtari
	1.3 Përsheptimi i dixhitalizimit në prodhimtari
	1.4 Përmirësimi i cilësisë dhe certifikimit të produkteve të njohura ndërkombëtarisht
2. Reduktimi i deficitit tregtar industrial	2.1 Mbështetje e ndërmarrjeve për të shfrytëzuar potencialin e tyre për eksport
	2.2 Diversifikimi i tregjeve të eksportit
	2.3 Zëvendësimi i importeve të produkteve ndërmjetëse dhe përfundimtare me prodhim vendas dhe promovimi i produkteve lokale
3. Gjenerimi i punësimit gjithëpërfshirës dhe të denjë	3.1 Përmirësimi i kualifikimit dhe certifikimit të fuqisë punëtore teknike dhe menaxherëve të ndërmarrjeve
	3.2 Promovimi i krijimit të vendeve të punës të denjë në industri
	3.3 Integrimi i grave dhe të rinjve në tregun e punës dhe biznes
4. Lehtësimi i industrisë qarkore dhe të gjelbër	4.1 Mbështetje për ndërmarrjet për të rritur riciklimin dhe qarkullimin në prodhim
	4.2 Mbështetje për ndërmarrjet për të rritur riciklimin dhe qarkullimin në prodhim
	4.3 Mbështetje e përmirësimit teknologjik me fokus në rritjen e efikasitetit të energjisë dhe materialeve
5. Maksimizimi i vlerës së shtuar vendore	5.1 Rritja e pjesës së inpueteve vendase në prodhim
	5.2 Përmirësimi i inovacionit të produkteve drejt prodhimit me vlerë të shtuar më të lartë
	5.3 Forcimi i lidhjes me ofruesit lokalë të shërbimeve të lidhura me industrinë

Zbatuar

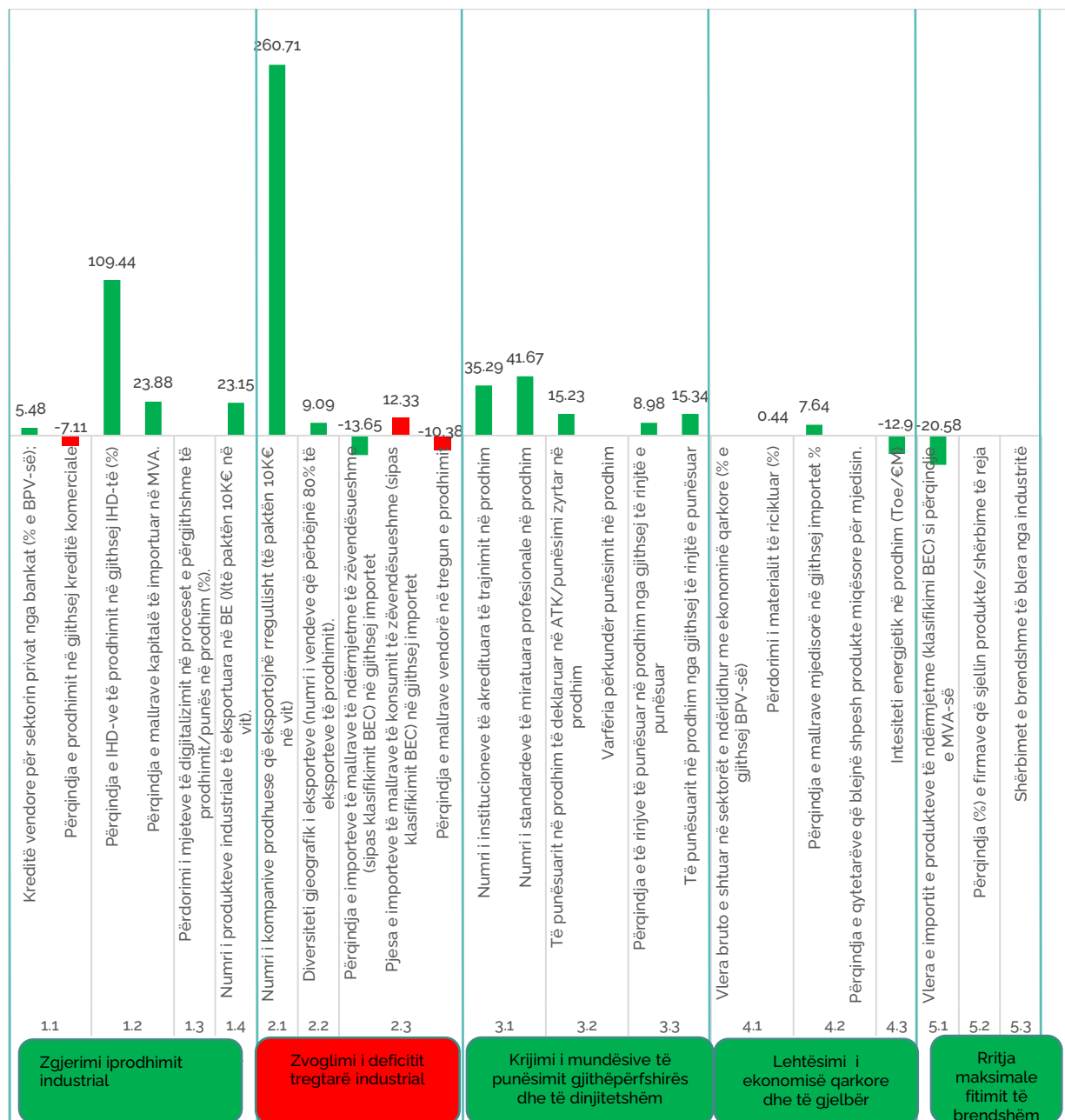

Pjesërisht të zbatuara

Nuk është zbatuar

Figura 2: Ndryshimi i përqindjes në treguesit që e masin performancën e shtytësve të performancës së parakushteve industriale mes viteve 2022 dhe 2024.

Në përgjithësi, kjo analizë prej tre hapash zbulon një koherencë mjaft të madhe (ose korrelacion) mes avancimeve të bëra në fushat e ndërhyrjes dhe trendeve pozitive drejt arritjes së Objektivave Strategjike që janë cekur më sipër.¹⁰ Me fjalë të tjera, progresi në përforcimin e faktorëve mundësues dhe kapaciteteve industriale që janë priorizuar me SZHIMB 2030 (dhe parashikuar në Objektivat Specifikë) vërtet duket të shoqërohen me

¹⁰ Pjesa tjetër e këtij nënkaptulli paraqet në hollësi performancën e treguesve.

(domethënë, të shpërblehen) me përmirësime në performancën e industrisë (*ndikimi i politikës*).

Më konkretisht, rezultatet tregojnë që ka pasur arritje të qarta në njëmbëdhjetë fusha të ndërhyrjes ndërsa përmirësim të pjesshëm ka pasur në dy objektiva specifike. Për tri fusha të ndërhyrjes, progresi nuk mund të matet për shkak të mungesës së të dhënave. Në pjesën tjetër të këtij nënkapitulli vlerësohen të gjithë objektivat strategjikë dhe paraqitet një interpretim i gjetjeve sa i përket ndryshimeve në parakushtet, faktorët mundësues, shtytësit dhe kapacitetet kryesore industriale që nga viti 2022.

A. ZGJERIMI I PRODHIMIT INDUSTRIAL

Performanca pozitive në këtë objektiv strategjik, të cilën e kemi evidentuar më lart dhe që reflektohet në përmirësimet në të dy TKP-të kryesorë, është **nxitur nga zhvillimet pozitive në fushat e shoqëruara të ndërhyrjes**. Treguesit tonë tregojnë që gjatë dy viteve të fundit, **qasja në financa për prodhuesit në sektorin e prodhimit** është rritur pjesërisht. Më konkretisht, përderisa kreditë vendore nga bankat për firmat private në përgjithësi (të matura me % të BPB-së) janë rritur për 5.5%, pjesëmarrja e këtyre kredive komerciale që janë marrë nga firmat prodhuese është ulur për 7%. Gjatë konsultimeve me palët e interesit janë theksuar këto rezultate përgjithësisht inkurajuese pasi që duket se qasja në burimet vendore të financave mbetet pengesë kyçe ndaj rritjes së prodhimit industrial për NVM-të në Kosovë.

Rritja e prodhimit industrial mund të nxitet përmes burimeve të jashtme të financimit dhe **investimet e huaja** janë me të vërtetë gjithnjë e më të rëndësishme për sektorin e prodhimit në Kosovë. Në përputhje me këtë, analiza tregon një **rritje befasuese në pjesëmarrjen e totalit të investimeve të huaja direkte** që shkojnë në **prodhim**, që është rritur më shumë se dyfish në dy vite (domethënë, një rritje prej 109%). Po ashtu, ka pasur trende inkurajuese drejt investimeve në prodhim dhe akumulimit të kapitalit. Për mallrat kapitale, Kosova mbështetet kryesisht në furnizimin e jashtëm. Të dhënat tregojnë një zgjerim të konsiderueshëm në importimin e këtyre mallrave kapitale (që është **rritur për gati 24%** kur është matur si pjesëmarrje në VSHP). Në konsultimet me palët e interesit është konfirmuar që qasja dhe investimet në mallrat kapitale, të cilat kanë qenë problematike në të kaluarën, **nuk janë më pengesë e madhe** dhe se fondet e huaja kanë luajtur rol në rritjen e investimeve në këtë sektor.

Eksporti është kyç për zgjerimin e prodhimit industrial në Kosovë, në veçanti për t'i shfrytëzuar ekonomitë e shkallës që i ulin kostot marginale dhe mesatare. Megjithatë, produktet duhet të jenë të një cilësie të caktuar, të vërtetuar me certifikata të njohura ndërkombëtarisht, për të pasur mundësi të depërtojnë në tregjet e eksportit. Rezultatet e vlerësimit tregojnë që **çdo herë e më shumë kompani po marrin certifikata përkatëse** dhe numri i produkteve industriale të eksportuara në BE (me një vlerë vjetore të eksportit prej së paku €10,000) është rritur për më shumë se 23% (nga 298 në vitin 2022 në 367 në vitin 2024). Në konsultimet me palët e interesit është theksuar që përderisa qasja në vlerësime të cilësisë dhe konformitetit është bërë më e lehtë për kompanitë e mëdha, më shumë

mbështetje nevojitet për t'ua mundësuar ndërmarrjeve të mesme të vazhdojnë së përmirësuari cilësinë e produkteve dhe marrjen e certifikatave përkatëse.

Për shkak të mungesës së të dhënave, nuk është e mundur të përcaktohet nëse **digjitalizimi** në sektorin e prodhimit është përsheptuar. Megjithatë, në përgjithësi, është shënuar progres ose të paktën progres i pjesshëm në forcimin e atyre parakushteve, faktorëve nxitës dhe aftësive industriale që janë identifikuar në Planin e Veprimit si thelbësore për zgjerimin e prodhimit industrial.

B. REDUKTIMI I DEFICITIT TREGTAR INDUSTRIAL

Rezultatet e vlerësimit tregojnë që mbështetja e ndërmarrjeve për ta shfrytëzuar potencialin e tyre për eksport ka qenë frytdhënëse pasi që **numri i firmave prodhuese që eksportojnë rregullisht** (më shumë se EUR 10,000 në vit) është rritur pothuajse katërfish (nga 733 në vitin 2021 në 2,655 në vitin 2024, duke paraqitur një rritje prej 261%). Kjo është e jashtëzakonshme pasi që nënkupton se caku i vendosur për vitin 2030 prej 2,478 firmash tashmë është arritur shumë më herët¹¹.

Po ashtu, **diversifikimi i tregjeve të eksportit ka shënuar përmirësim të lehtë për 10%**, kur Kosovo eksporton 80% të produkteve të prodhuara në vend në 11 shtete të ndryshme në vitin 2024 krahasuar me vetëm 10 në vitin 2020, që po ashtu ka afekte të tjera sa i përket ekspozimit të reduktuar ndaj tronditjeve të jashtme tregtare. Megjithatë, për ta arritur cakun e vitit 2030 prej 18 vendesh, vendi ka pak vonesa pasi që tashmë është dashur të arrihen 13 vende për t'i përmbushur trendet e pritura për cakun e vitit 2030.

Kjo analizë më e thelluar në nivelin e fushave të ndërhyrjes zbulon se **njëra prej çështjeve më urgjente është zëvendësimi i importit** (i produkteve të ndërmjetme dhe atyre përfundimtare) **me prodhime vendore** pasi që promovimi i produkteve vendore mbetet një sfidë kyçe:

- Edhe pse **pjesëmarrja e mallrave të ndërmjetme të zëvendësueshme në totalin e importeve është rritur** ka shënuar rënje prej më shumë se 13% (nga 52% në vitin 2022 në 44.9% vitin 2024), është ende larg caktit prej 22% për vitin 2030. Për më tepër, trendi po lëviz me një ritëm shumë të ngadalshëm se sa është pritur dhe për ta arritur cakun e vitit 2030, tashmë është dashur të ulej deri në 28.5%.
- **Pjesëmarrja e mallrave të zëvendësueshme për konsum në totalin e importeve tregon një trend të kundërt** pasi që është rritur për 12% (nga 30% në vitin 2022 deri në 33.7% në vitin 2024). Mbetet faktor kyç për tu adresuar pasi që shifrat mbetin larg caktit të vitit 2030 prej 22%.
- Po ashtu, **pjesëmarrja e produkteve vendore në treg është ulur për 10%** (nga 28.8% në vitin 2022 në 25.8% në vitin 2023), që e konfirmon se **zgjerimi i pranisë së mallrave vendore në tregjet e prodhimit mbetet pengesë e qartë**.

¹¹ Shtojca përfshin më shumë shpjegime rreth metodologjisë për analizën në lidhje me targetet dhe shpejtësinë e ndryshimit.

Si përmbledhje, pavarësisht përmirësimit në kapacitetet eksportuese dhe diversifikimit në tregjet e eksportit, deficitin tregtar industrial është përkeqësuar. Kjo mospërputhje ose mungesë koherence në dukje sugjeron se ka edhe faktorë strukturorë në lojë që politika industriale nuk mund t'i kapërcejë e vetme. Në fakt, trendi negativ në bilancin tregtar shoqërohet kryesisht me varësinë e vazhdueshme nga furnizimet e huaja të produkteve të prodhuara, duke përfshirë mallrat e konsumit. Prandaj, zëvendësimi i tyre (të paktën i pjesshëm) me prodhimin vendas vazhdon të mbetet prioritet. Për më tepër, rritja e performancës së eksportit të kompanive vendase nuk e kompenson mungesën e konkurrueshmërisë së kompanive vendase për t'i shërbyer tregut të Kosovës.

C. GJENERIMI I PUNËSIMIT GJITHËPËRFSHIRËS DHE TË DINJITETSHËM

Sektori prodhues i Kosovës ishte mjaft i suksesshëm në krijimin e punësimit gjithëpërfshirës dhe të dinjitetshëm në mesin e viteve 2022 dhe 2024. Në përputhje me këto zhvillime pozitive në tregun e punës në prodhimtari, **të gjitha fushat e ndërhyrjes** nën këtë Objektiv Strategjik kanë **shfaqur trende pozitive**. Në njërin anë, ka pasur avancime në anën e furnizimit të tregut të punës. Më konkretisht, **kualifikimi dhe certifikimi i fuqisë punëtore teknike është përmirësuar** siç është dëshmuar me ngritjen e numrit të institucioneve të akredituara trajnuese në prodhim (për 35%) dhe numrit të standardeve të aprovuara profesionale në prodhim (për pothuajse 42%).

Në anën tjetër, progres kishte edhe në anën e kërkesës pasi që industrinë prodhuese krijuan më shumë vende pune, ndërsa **punësimi zyrtar në sektorin e prodhimit u rrit për 15%. Rritja në vendet e punës përkon me rritjen e mundësive për gratë dhe të rinjtë**. Kjo reflektohet në rritjen e pjesëmarrjes së të rinjve të punësuar në sektorin e prodhimit në një punësim të përgjithshëm të të rinjve prej 9%. Ngjashëm, pjesëmarrja e sektorit të prodhimit në punësimin e përgjithshëm të grave u rrit për 15%. Gjatë konsultimeve me palët e interesit u dhanë disa faktorë shpjegues për këto trende. Për shembull, u përmend se si mungesa e shkathtësive në prodhim ka krijuar mundësi për njerëzit (duke përfshirë të rinjtë) për t'i arritur benefitet e mundësive të aftësisë dual për qasje në vende pune që paguhen mirë në prodhimtari.

D. LEHTËSIMI I INDUSTRIË QARKORE DHE TË GJELBËR

Trendet inkurajuese në Objektivin Strategjik të promovimit të industrive qarkore dhe të gjelbra janë nxitur nga avancimet në të tri fushat kryesore të ndërhyrjes të targetuara me politikën industriale.

Fillimisht, rezultatet paraqesin **përmirësime të caktuara në reciklimin dhe qarkullimin në prodhim**, pasi që prodhuesit kosovarë e kanë rritur lehtë përdorimin e materialeve të recikluara (për më pak se 0.5%). Përshpejtimi i mëtejshëm i këtij trendi është thelbësor pasi që konsultimet me palët e interesit vunë në dukje sfida të rëndësishme në reciklimin e produkteve dhe valorizimin e mbetjeve. Përveç kësaj, deponitë aktuale pothuajse e kanë arritur kapacitetin e tyre të plotë dhe kjo çështje duhet të adresohet urgjentisht. Disa sektorë kyç, siç është industria e tekstilit, janë duke e konsideruar gradualisht përdorimin

e mallrave të ndërmjetme dhe mbetjeve të recikluara nga industria (p.sh. prerjet), por kjo nishtë është fare në fillim dhe duhet të mbështetet tutje.

Së dyti, përpjekjet e politikës industriale **për promovimin e prodhimit dhe konsumimit të produkteve të gjelbra duket të kenë qenë efektive**. Kjo reflektohet në një rritje prej 7% në pjesëmarrjen e mallrave mjedisore në importin e përgjithshëm, gjë që tregon se firmat po investojnë çdo herë e më shumë në teknologji të pastra (të huaja) ndërkohë që po shfaqin një preokupim në rritje për çështjet mjedisore. Në të ardhmen, një analizë e mallrave të ndryshme të importuara mjedisore do të mundësonte identifikimin e produkteve të mundshme që do të mund të prodhoheshin në vend për ta përmbushur kërkesën vendore. Në fund, rezultatet e vlerësimit sugjerojnë që përpjekjet për **promovimin e përmirësimeve në teknologji** (veçanërisht sa i përket **efiçencës së energjisë dhe materiale**) kanë qenë frytdhënëse, pasi që intensiteti i energjisë në sektorin e prodhimit në Kosovë ka rënë për 13%.

E. MAKSIMIZIMI I RRRITJES SË VLERËS SË BRENDSHME

Më lart, pamë që sektori i prodhimit në Kosovë ka qenë më produktiv që nga lansimi i Planit të Veprimit të SZHIMB-së dhe tani po krijon më shumë vlerë të shtuar për njësi të prodhimit se më herët. Mungesa e të dhënave na pamundëson që ta vlerësojmë rolin e inovacionit në produkte dhe të lidhjeve të përforcuara me ofruesit vendor të shërbimeve të ndërlidhura me industrinë në nxitjen e këtij trendi.

Megjithatë, në fushën e tretë të ndërhyrjes nën këtë Objektiv Strategjik mund të vërejmë progres: **Pjesëmarrja e lëndës së parë vendore në prodhim është rritur** që nga viti 2022. Në anën tjetër, pjesëmarrja e lëndës së parë të ndërmjetme të importuar në VSHP (që është TKP që është përdorur) është ulur për më shumë se 20%. Megjithatë, kufizimet në të dhëna e pamundësojnë zhvillimin e një analize më gjithëpërfshirëse të lidhjeve të mundshme kauzale mes faktorëve mundësues dhe rritjes së përfitimit vendor.

Si përmbledhje, analiza e korrelacioneve apo "koherencës" mes (i) performancës së industrisë (në krahasim me Objektivat Strategjike të SZHIMB-së) dhe (ii) faktorëve të mundshëm shtytës dhe mundësues të politikës (të targetuar në fusha të ndryshme të ndërhyrjes në SZHIMB) e shfaq logjikën e përgjithshme. Po ashtu, e ka theksuar nevojën për ta analizuar më thellë një pengesë kryesore për përmirësimin e deficitit tregtar: progresi i ngadalshëm ose mungesa e progresit në "zëvendësimin e importit të produkteve të ndërmjetme dhe përfundimtare me prodhimin vendor duke i përmirësuar produktet vendore" (Objektivi Specifik 2.3) analiza e thelluar e të cilit mund të ndihmojë në identifikimin e faktorëve kryesor shtytës që qëndrojnë prapa deficitit të vazhdueshëm tregtar industrial të vendit.

4.

VEPRIMET E POLITIKËS: STATUSI I ZBATIMIT DHE KONTRIBUTI NË OBJEKTIVAT E SZHIMB-SË

4.1. STATUSI I ZBATIMIT DHE FAKTORËT SHTYTËS

Ky kapitull ofron një përmbledhje të shkallës në të cilën tashmë janë zbatuar veprimet e politikës të parashikuara me Planin e Veprimit 2023-2025. Më pas, synon të identifikojë disa faktorë kyç që përcaktojnë nëse aktivitetet e planifikuara janë vënë në praktikë apo jo.

TabELA 2 përshkruan statusin e zbatimit të të gjitha veprimeve të politikës në të pesë Objektivat Strategjike. Nga 75 veprimet e parashikuara fillimisht, dy janë hequr që nga lansimi i Planit të Veprimit 2023-2025. Që nga shtatori i vitit 2025, nga 73 veprimet e mbetura, 37 janë zbatuar deri më sot, 15 aktivitete janë zbatuar pjesërisht dhe 21 aktivitete nuk janë zbatuar ende. Me fjalë të tjera, tre muaj para datës së përfundimit të Planit të Veprimit, më shumë se gjysma e veprimeve të planifikuara të politikës raportohet të jenë zbatuar, ndërsa rreth një e treta e tyre ende mbetet të zbatohen.

Veprimet e planifikuara janë shpërndarë në objektivat strategjike si më poshtë:

- 26 aktivitete janë planifikuar për ta adresuar Objektivin Strategjik 1 "Zgjerimi i prodhimit industrial"
- 18 aktivitete janë planifikuar për të kontribuar në Objektivin Strategjik 2 "Reduktimi i deficitit tregtar industrial"
- 12 aktivitete janë planifikuar për ta adresuar Objektivin Strategjik 3 "Gjenerimi i punësimit gjithëpërfshirës dhe të dinjitetshëm".
- 7 aktivitete janë planifikuar për ta promovuar Objektivin Strategjik 4 "Lehtësimi i industrisë qarkore dhe të gjelbër"
- 10 aktivitete janë planifikuar për ta arritur Objektivin Strategjik 5 "Maksimizimi i rritjes së vlerës së shtuar vendore"

TABELA 2: STATUSI I ZBATIMIT TË VEPRIMEVE TË POLITIKËS NË PLANIN E VEPRIMIT 2023 - 2025

STATUSI I ZBATIMIT	TË GJITHA	OBJ. STRAT. 1	OBJ. STRAT. 2	OBJ. STRAT. 3	OBJ. STRAT. 4	OBJ. STRAT. 5
Nuk janë zbatuar	21 (= 29%)	9	6	0	1	5
Janë zbatuar pjesërisht	15 (= 20%)	7	2	3	2	1
Janë zbatuar	37 (= 51%)	10	10	9	4	4
Shuma	73	26 (= 36%)	18 (= 25%)	12 (= 16%)	7 (= 10%)	10 (= 16%)

Në vijim, synojmë t'i identifikojmë faktorët që potencialisht përcaktojnë nëse (dhe sa në kohë) janë ekzekutuar në të vërtetë veprimet e planifikuara të politikës. Së pari, duam të kuptojmë më mirë nëse ka ndonjë korrelacion mes statusit të zbatimit të një veprimi të politikës dhe (1) nëse është ndarë buxhet për ekzekutimin e tij dhe (2) nëse një pjesë e financimit vjen nga një donator. Sigurisht, ekzistojnë lloje të caktuara të veprimeve të politikës që nuk kërkojnë ndarje të veçantë ose të re të buxhetit pasi zbatimi i tyre parashikohet me burimet ekzistuese (p.sh. hartimi i një ligji nga nëpunësit civilë në një ministri). Në përgjithësi, megjithatë, do të prisnim një korrelacion pozitiv, të mbështetur nga hipoteza se mungesa e ndarjes së buxhetit nënkupton mungesë prioritesh ose, anasjelltas, se ndarja e fondeve pasqyron një qëllim serioz dhe sukses në mobilizimin e burimeve.

TABELA 3: STATUSI I ZBATIMIT TË VEPRIMEVE TË POLITIKËS DHE BURIMI I FINANCIMIT TË TYRE

STATUSI I ZBATIMIT	BURIMI I FINANCIMIT I PA IDENTIFIKUAR*	BURIMI I FINANCIMIT I IDENTIFIKUAR*	FINANCIMI NGA BUXHETI I KOSOVËS*	(BASHKË-FINANCIM) NGA DONATORËT*
Nuk janë zbatuar	53% (10)	24% (11)	32% (9)	0% (0)
Janë zbatuar ose janë zbatuar pjesërisht	47% (9)	76% (35)	68% (19)	100% (15)

*në kohën e hartimit të politikës

Shënim: numrat në kllapa përkojnë me numrin e veprimeve të politikës

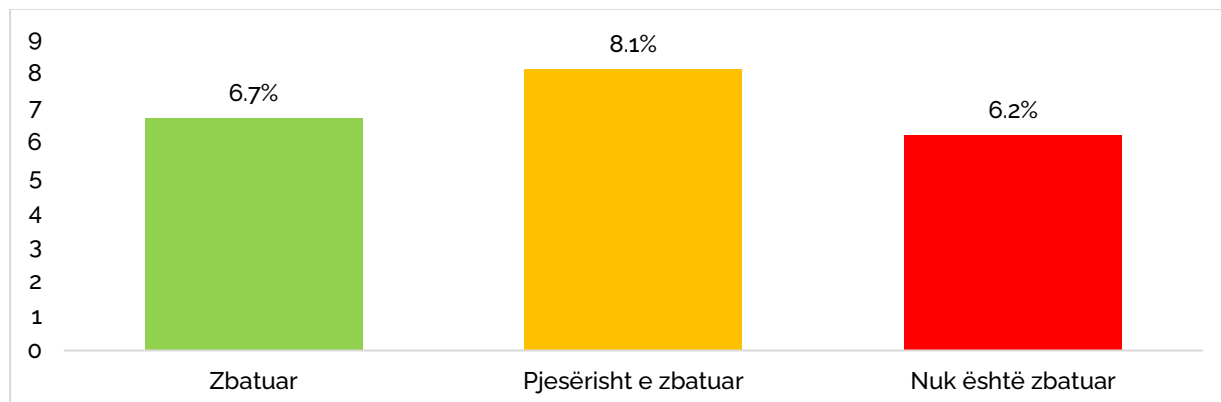
Tabela 3 paraqet statusin e zbatimit të veprimeve të politikës duke përshkruar nëse burimi i financimit ishte identifikuar në kohën e hartimit të politikës industriale. Tabela konfirmon që **planifikimi fillestar dhe mobilizimi i burimeve ka rëndësi** pasi që më shumë se gjysma (53%) e aktiviteteve për të cilat nuk ishte identifikuar paraprakisht burimi i financimit nuk janë zbatuar ende. Kjo bie në kundërshtim me faktin se **vetëm një qerek (domethënë, 24%) i aktiviteteve për të cilat ishte identifikuar paraprakisht financuesi i mundshëm nuk janë zbatuar ende.**

Vetëm planifikimi nuk është i mjaftueshëm për të siguruar zbatim dhe **mundësia e burimit financues për të ndarë buxhete me kohë ka rëndësi po ashtu**. Rezultatet tregojnë që **Qeveria e Kosovës mesatarisht ka pasur më shumë vështirësi për t'iu përmbajtur zotimeve buxhetore**: Kur financimi supozohej të vinte ekskluzivisht nga buxheti (i ardhshëm) i Kosovës dhe pa mbështetjen e ndonjë donatori të jashtëm, nivelet e zbatimit (68%) ishin më të ulëta se krahasuar me mesataren për aktivitetet me një burim financimi të identifikuar (76%). Këto rezultate janë në përputhje me supozimin, i cili u shpreh në intervistat me palët e interesit, që **ngërçi aktual politik mund të ketë ndikuar negativisht në shpërndarjen e fondeve publike nga qeveria për zbatimin e aktiviteteve sipas planit**.

Në anën tjetër, pa asnjë përjashtim, **të gjitha aktivitetet që ishte planifikuar të financoheshin nga partnerët donatorë kanë filluar zbatimin** (dhe janë zbatuar plotësisht ose të paktën pjesërisht deri më sot). Pra, duket se shkurtime të buxhetit në agjencitë kryesore si USAID nuk kanë ndikuar shumë në zbatimin e Planit të Veprimit deri më tani. Megjithatë, siç është diskutuar në konsultimet me palët e interesit, ka mundësi që aktivitetet që nuk janë zbatuar ende do të vuajnë nga këto shkurtime buxhetore, për shembull aktivitetet në kuadër të Veprimit 5.2.4 "Mbështetje për institucionet e arsimit të lartë për të krijuar programe inovative ekzekutive në industri". Nevojitet më shumë analizë në një nivel të ndarë për të kuptuar nëse natyra e aktiviteteve të planifikuara në të gjitha llojet e ndryshme të financuesve ndikon në këto rezultate.

Më pas, kemi vlerësuar nëse **rëndësia (e perceptuar) e veprimeve të politikës ka luajtur rol**. Figura 5 sugjeron që kjo duket se është e vërtetë. Siç mund të shihet aty, veprimet politike që ende nuk kanë parë ndonjë zbatim janë gjithashtu ato që, mesatarisht, kanë rezultate më të ulëta të rëndësisë. Në krahasim, rezultatet mesatare të rëndësisë së veprimeve të politikës që janë zbatuar pjesërisht ose plotësisht janë dukshëm më të larta. Megjithatë, është interesante se prioritizimi paraprak i veprimeve të caktuara politike nuk i ka rritur gjatë zbatimit. Mund të pritej që më shumë vëmendje dhe përpjekje do t'i kushtojë nisjes së atyre dhjetë veprimeve të politikës që janë theksuar në kapitullin 7 të dokumentit të SZHIMB-së dhe në preambulën e Planit të Veprimit si thelbësore.¹² Megjithatë, në realitet, modeli i zbatimit të tyre pasqyron në thelb progresin mesatar të zbatimit të pakos së politikave, ku 30% e këtyre veprimeve prioritare nuk janë zbatuar ende.

Figura 3: Vlerësimi i rëndësisë mesatare sipas statusit të zbatimit

¹² Shih fusnotën 6 më lart.

Anketa elektronike që është realizuar si pjesë e vlerësimit dhe që u përmend më lart, është përdorur edhe për të mbledhur më shumë informata që na ndihmon t'i kuptojmë më mirë faktorët nxitës - dhe pengesat - për zbatimin e veprimeve të politikave.

Nga njëra anë, kur zbatimi i veprimeve të planifikuara të politikave nuk kishte filluar ende, të anketuarve iu kërkua të identifikonin pengesat kryesore për ekzekutimin e tyre. Tabela 4 ofron një përmbledhje të njohurive të fituara nga përgjigjet e anketës dhe përshkruan një listë jo të plotë të pengesave kryesore për zbatimin e veprimeve që nuk kanë ndodhur ende. Rezultatet shkojnë përtej kufizimeve financiare dhe pengesat e përmendura nga të anketuarit mund të klasifikohen në gjashtë kategori, përkatësisht:

- Kufizimet buxhetore
- Burimet njerëzore
- Varësitë strukturore ose ligjore
- Sfidat në koordinim
- Koha dhe planifikimi
- Faktorët e tjerë të jashtëm.

TABELA 4: PENGESAT KRYESORE NDAJ ZBATIMIT TË VEPRIMEVE TË PLANIT TË VEPRIMIT (BAZUAR NË PËRGJIGJET NGA ANKETA ME PALËT E INTERESIT)

LLOJI	SHPJEGIMI	SHEMBULL I VEPRIMIT TË PËRMENDUR
Kufizimet buxhetore	Mungesa e financimit	5.2.1, 3.1.3
Burimet njerëzore	Mungesa e strukturës ose burimeve njerëzore në agjencitë kryesore	1.3.1 1.1.1 and 1.1.2
Varësitë strukturore ose ligjore	Aktivitetet nuk kanë mundur të fillojnë sepse varen nga ligje, agjenci ose veprime të tjera paraprake që nuk kanë përfunduar.	1.1.3, 1.2.7, 1.4.5, 5.1.3
Sfidat në koordinim	Vështirësitë në mobilizimin e universiteteve, fakulteteve dhe akterëve të tjerë Koordinimi i dobët institucional ose pronësia e paqartë	1.3.4 1.2.8 and 1.3.4
Mangësitë institucionale ose administrative	Mungesa e strukturës apo burimeve njerëzore në agjencitë kryesore dhe Mungesa e iniciativës apo mekanizmave të raportimit	1.3.1 1.1.1 and 1.1.2
Koha dhe planifikimi	Aktivitetet nuk pritet të fillojnë ende ose janë në fazat e hershme të planifikimit	4.1.2, 4.2.3
Faktorët e tjerë të jashtëm	Tranzicionet politike ose ndërprerjet globale (p.sh. tregtia) ndikuan në zbatim	1.2.8, 2.3.3, 4.2.4 2.3.2

Siç pritej, disa të anketuar kanë përmendur se mungesa ose vonesa në burimet financiare ishte një pengesë kryesore për zbatimin. Disa aktivitete janë penguar edhe nga burimet e pamjaftueshme njerëzore në agjencitë kryesore për t'i drejtuar programet në mënyrë efektive dhe sipas planit. Megjithatë, problemet dhe ndërlikimet e zbatimit shkojnë përtej mangësive në disponueshmërinë dhe shpërndarjen në kohë të burimeve. Aktivitetet zbatohen brenda pakove dhe ekosistemeve komplekse të politikave me akterë të shumtë.

Në përputhje me këtë, anketa ka theksuar se disa aktivitete nuk mund të fillonin për shkak të varësisë së tyre nga ligje, agjenci ose veprime të tjera paraprake që nuk kanë përfunduar ende. Aktivitetet e tjera u penguan nga legjislati ose korniza të reja ligjore që ende nuk janë në fuqi (p.sh. Ligji për Fondin Sovran ose Ligji për Investime të Qëndrueshme). Fenomene të tilla janë të natyrshme në zbatimin e politikave dhe mund të parandalohen, për shembull, me mekanizma të përmirësuar planifikimi dhe koordinimi.

Çështjet e koordinimit reflektohen në nivele të ndryshme në Kosovë. Për shembull, mobilizimi i burimeve të duhura njerëzore nëpër ekosisteme komplekse duket sfiduese dhe të anketuarit raportuan se disa aktivitete janë penguar nga vështirësia në përfshirjen e palëve përkatëse të interesit, siç janë universitetet, fakultetet dhe akterët e tjerë. Për më tepër, çështje të tjera të qeverisjes, duke përfshirë edhe pronësinë e dobët, mund ta kenë vonuar zbatimin e aktiviteteve të caktuara.

Në disa raste, aktivitetet thjesht nuk ishin planifikuar siç duhet, për shembull nuk kishin bazë dhe nuk ishin parashikuar në planin vjetor të punës të institucionit kryesor ose nuk ishin të planifikuara konkretisht për zbatim në të ardhmen. Në fund, disa aktivitete janë zëvendësuar ose ristrukturuar për shkak të nevojave specifike të sektorit. E fundit, por jo më pak e rëndësishme, faktorët e jashtëm si tranzicioni politik (p.sh. riorganizimet qeveritare) ose politikat globale ose ndërprerjet e zinxhirit të vlerës kanë shkaktuar vonesa të mëtejshme në zbatimin e aktiviteteve specifike.

Nga ana tjetër, për ato veprime që kanë filluar tashmë (dhe janë ekzekutuar plotësisht ose të paktën pjesërisht), të anketuarve iu kërkua t'i identifikonin edhe faktorët nxitës që kanë ndikuar pozitivisht në zbatim. Në thelb, duke i pasqyruar (ose përmbysur) rezultatet mbi pengesat kryesore të zbatimit, ndarjet e hershme të buxhetit (në kohën e hartimit të Planit të Veprimit) u perceptuan si të domosdoshme për të siguruar zbatim të vërtetë, me norma më të larta zbatimi për aktivitetet e financuara nga donatorët.

Integrimi i veprimit në planin e punës të institucionit kryesor perceptohet si një faktor tjetër kyç suksesi. Për më tepër, koordinimi ndër-institucional (përfshirë atë publiko-privat) dhe përafrimi i objektivave u përmendën si një tjetër shtytës i rëndësishëm i zbatimit. E fundit, nëse rëndësia e një veprimi të politikës shihet dhe pranohet nga akterët përkatës ndihmon shumë: Veprimet që shihen se po i përgjigjen boshllëqeve të qarta (në shkathtësi, certifikime, etj.) - domethënë, boshllëqe për të cilat ka pasur një konsensus dhe ku është identifikuar një nevojë e qartë për veprim nga palët kryesore të interesit - kanë më shumë gjasa të vihen në praktikë.

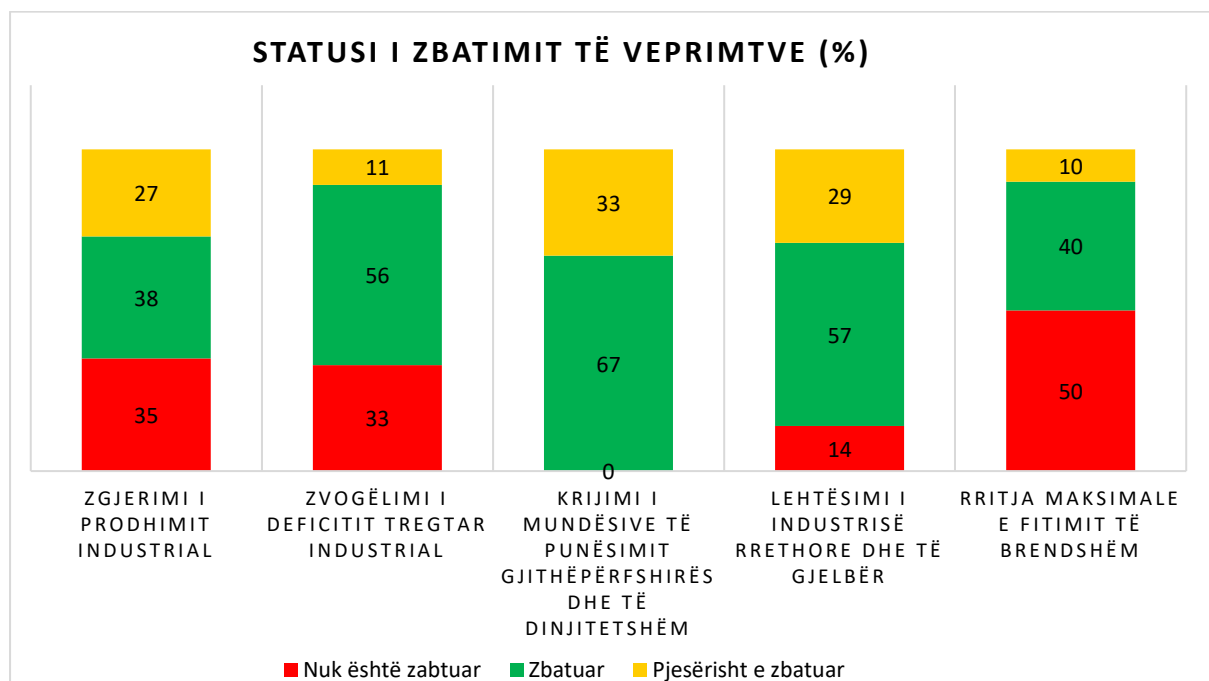
4.2. AKTIVITETET DHE KONTRIBUTI NË OBJEKTIVAT E POLITIKËS INDUSTRIALE

Ky nënkapitull synon të hedhë dritë mbi mënyrën se si zbatimi i Planit të Veprimit mund të ketë kontribuar në performancën e fundit të industrisë së Kosovës, të cilën e kemi shqyrtuar më sipër. Për ta bërë këtë, së pari analizojmë korrelacionin mes statusit të zbatimit të veprimeve të politikës në njëra anë dhe performancës së objektivave strategjike në të cilët ato pritet të kontribuojnë (sipas logjikës së ndërhyrjes së Politikës Industriale) në anën tjetër. A mund të vërehet më shumë progres në një objektiv të caktuar strategjik nëse pakoja përkatëse e veprimeve të politikës karakterizohet me një shkallë më të lartë zbatimi?

Figura 4 përpiqet ta adresojë këtë pyetje dhe për çdo objektiv strategjik tregon shkallën e zbatimit të veprimeve në Planin e Veprimit (në përqindje relative). Objektivat strategjike mund të klasifikohen në tri grupe, si në vijim:

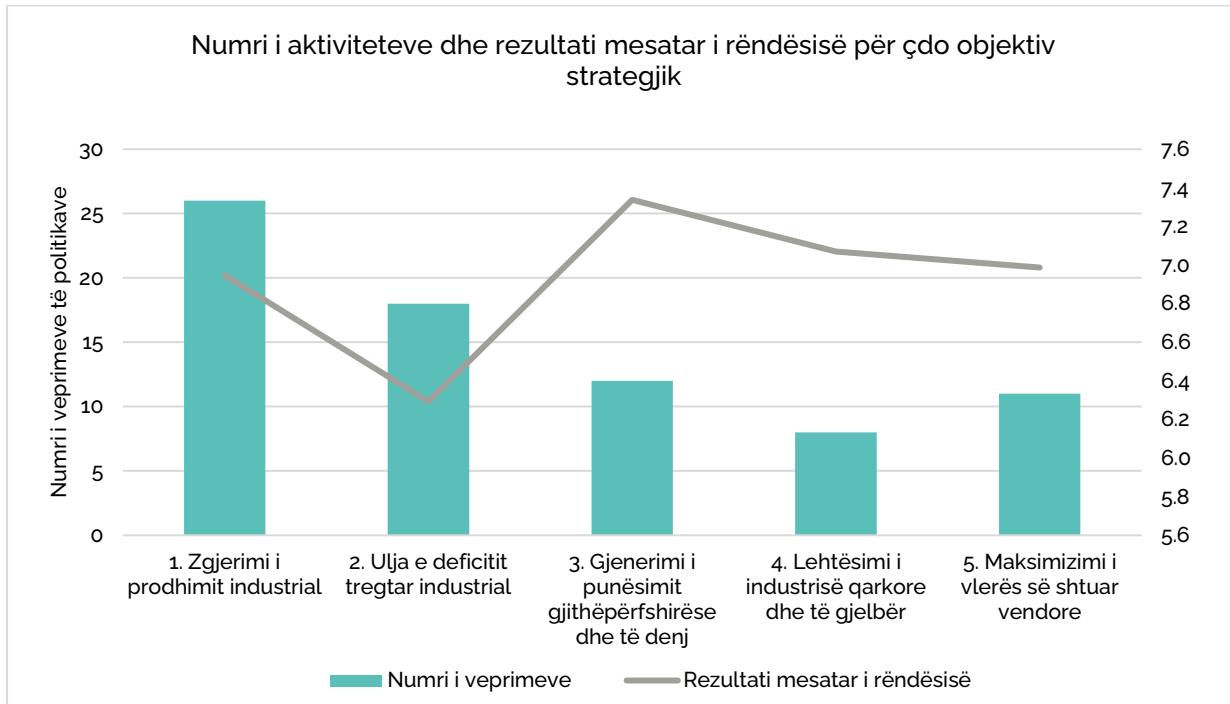
- **Objektivat Strategjikë 3 dhe 4 janë ata me nivelin më të lartë të zbatimit** me respektivisht 100% dhe 86% të aktiviteteve të zbatuara ose të zbatuara pjesërisht, që është në përputhje me performancën e mirë të këtyre objektivave strategjike.
- **Për Objektivat Strategjikë 1 dhe 2, nuk paraqiten modele domethënëse.** Në të dyja rastet, rreth një e treta e aktiviteteve nuk janë zbatuar ende, por megjithëse ka pasur përmirësime në Objektivin Strategjik 1, TKP-të për Objektivin Strategjik 2 tregojnë një trend negativ.
- **Objektiivi 5 është ai që ballafaqohet me nivelin më të ulët të zbatimit** të veprimeve të tij, pasi që 50% e tyre nuk janë zbatuar ende. Megjithatë, objektiivi strategjik tregon performancë të mirë. Nevojiten më shumë analiza të thelluara për ta kuptuar më mirë rëndësinë dhe natyrën e aktiviteteve që tashmë janë zbatuar dhe atyre që mungojnë.

Figura 4: Statusi i zbatimit të veprimeve të politikës në të gjithë objektivat strategjike (në %)

Analizimi vetëm i nivelit të zbatimit nuk është i mjaftueshëm për të kuptuar se si veprimet mund të kenë kontribuar në rezultate. Figura 5 paraqet si madhësinë (në aspektin e numrit të veprimeve të politikës të parashikuara në Planin e Veprimit) ashtu edhe rëndësinë (e perceptuar) (në aspektin e pikëve mesatare të rëndësisë) të paketove të politikave në të pesë objektivat strategjike të politikës industriale. Siç mund të shihet aty, një numër i lartë veprimesh nuk garanton sukses (= progres në objektivat): Objektivi Strategjik 2 mbështetet nga numri i dytë më i lartë i aktiviteteve, por është ende e vetmja zonë me ndikim me një trend negativ (me një rritje të vazhdueshme të deficitit tregtar industrial).

Figura 5: Madhësia dhe rëndësia e pakove të politikave në të gjithë objektivat strategjikë

Nga Figura 5 është e rëndësishme të vërehet edhe se **dy Objektivat Strategjikë me shkallën më të lartë të zbatimit të aktiviteteve** (gjegjësisht objektivat #3 dhe #4) janë po ashtu në mesin e objektivave me numrin më të ulët të veprimeve të parashikuara të politikës (shih

TabELA 2). Një mësim për t'u marrë parasysh është se mund të jetë më mirë të kemi një pako koncize dhe të fokusuar të instrumenteve të politikës që zbatohen në të vërtetë, sesa të parashikohen një sërë masash që nuk është e mundur të zbatohen plotësisht (p.sh. për shkak të kapaciteteve të pamjaftueshme të zbatimit, vështirësive që lindin në koordinim ose kompromiseve buxhetore). Me fjalë të tjera, **kombinimi i politikave i përcaktuar mirë, i kalibruar mirë dhe i targetuar duket të jetë një qasje më efektive dhe më efikase për t'i çuar përpara objektivat strategjikë.**

Analiza e rëndësisë së pakove të politikës ofron dy mësimë interesante¹³. Fillimisht, **sfida më urgjente është reduktimi i deficitit tregtar industrial.** Edhe pse janë planifikuar burimet e rëndësishme për përmirësimin e deficitit tregtar në prodhimtari, ku 25% e veprimeve të Planit të Veprimit (pra, 18 aktivitete) janë ndarë për këtë objektiv, **pakoja e politikës për këtë fushë shihet si grupi i veprimeve relativisht më së paku i rëndësishëm në të gjithë pesë objektivat strategjikë.**

Së dytë, Objektiv 3 e ka njërin prej **numrave më të ulët të veprimeve të planifikuara përkundër performancës së lartë** të shfaqur. Megjithatë, analiza e rëndësisë së veprimeve tregon që trendi pozitiv ndërlidhet me faktin se **pakoja e politikës së këtij objektiv perceptohet si më e rëndësishmja.** Kjo sugjeron që disa veprime të targetuara që janë drejtpërdrejt relevante mund të jenë më efikase se sa pakot shumë ambicioze që janë të vështira për tu zbatuar.

Për të kuptuar më mirë sa kanë kontribuar aktivitetet në rezultate, nevojitet një analizë në një nivel më të ulët të klasifikimit, domethënë në nivelin e fushave të ndërhyrjes. TabELA 5 paraqet statusin e zbatimit të veprimeve në të gjitha fushat e ndërhyrjes. Kjo na mundëson t'i klasifikojmë objektivat specifike në katër lloje, si më poshtë:

- **Koherente.** Aktivitetet kryesisht janë zbatuar dhe fushat përkatëse të ndërhyrjes tregojnë performancë të mirë, ose shumica e aktiviteteve nuk janë zbatuar ende dhe objektivat specifike përkatëse tregojnë performancë të dobët.
- **Jo koherent:** Aktivitetet kryesisht janë zbatuar dhe parakushtet, mundësuesit ose kapacitetet shoqëruese industriale shfaqin performancë të dobët, ose shumica e aktiviteteve nuk janë zbatuar ende dhe objektivat përkatës specifike shfaqin performancë të mirë.
- **E paqartë.** Nuk mund të përcaktohen modele konkrete të koherencës ose mungesës së koherencës.
- **E PA ZBATUESHME** Mungesa e të dhënave na ka pamundësuar që ta përcaktojmë performancën në fushën e caktuar të ndërhyrjes.

TABELA 5: VLERËSIMI I KOHERENCËS NDËRMJET PERFORMANCËS NË FUSHAT E ZBATIMIT DHE STATUSIT TË ZBATIMIT TË VEPRIMEVE TË PLANIFIKUARA TË POLITIKËS INDUSTRIALE

NUMRI I OBJEKTIVIT SPECIFIK	FUSHA E NDËRHYRJES EMRI I OBJEKTIVIT SPECIFIK	NR. I AKTIVITETEVE TË ZBATUARA	NR. I AKTIVITETEVE TË ZBATUARA PJESËRISHT	NR. I AKTIVITETEVE TË PA ZBATUARA	VLERËSIMI I KOHERENCËS
1.1	Lehtësimi i qasjes në financa për prodhuesit vendorë	0	0	3	Jo koherent

¹³ Shih kapitullin e metodologjisë për më shumë informata rreth llogaritjes së rezultatit të rëndësisë së veprimeve.

1.2	Rritja e investimeve në prodhim	5	2	0	Koherent
1.3	Përsheptimi i digjitalizimit në prodhim	1	1	2	E pa zbatueshme ¹⁴
1.4	Rritja e cilësisë dhe certifikimit të produkteve të njohura ndërkombëtarisht	4	4	1	Koherent
2.1	Mbështetja e ndërmarrjeve për ta shfrytëzuar potencialin e tyre të eksportit	7	1	1	Koherent
2.2	Diversifikimi i tregjeve të eksportit	2	0	1	Koherent
2.3	Zëvendësimi i importit të produkteve të ndërmjetme dhe përfundimtare me prodhime vendore dhe promovimi i produkteve vendore	1	1	4	E paqartë
3.1	Ngritja e kualifikimit dhe certifikimit të fuqisë punëtore teknike dhe menaxherëve të kompanive	4	3	0	Koherent
3.2	Promovimi i krijimit të vendeve të denja të punës në industri	2	0	0	Koherent
3.3	Integrimi i grave dhe të rinjve në tregun e punës	3	0	0	Koherent
4.1	Mbështetja për ndërmarrjet për ta rritur riciklimin dhe qarkullimin në prodhim	2	1	0	Koherent
4.2	Mbështetja për ndërmarrjet për ta rritur riciklimin dhe qarkullimin në prodhim	1	1	1	E pa zbatueshme
4.3	Mbështetja e përmirësimit teknologjik me fokus në rritjen e efikasitetit të energjisë dhe materialeve	1	0	0	Koherent
5.1	Rritja e përqindjes së inputeve vendore në prodhim	1	1	1	E paqartë
5.2	Përmirësimi i inovacionit të produkteve drejt prodhimit me vlerë më të lartë të shtuar	1	0	3	E pa zbatueshme
5.3	Forcimi i lidhjeve me ofruesit e shërbimeve vendase të lidhura me industrinë	2	0	1	E pa zbatueshme

Në shumicën e rasteve, statusi i zbatimit të veprimeve përkatëse të politikës është koherent me performancën e fushave të shoqëruara të ndërhyrjes. Kjo është e vërtetë për Objektivat Specifikë 1.2, 1.4, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2, 3.3, 4.1, dhe 4.3. Në të gjitha këto raste, shumica e veprimeve të planifikuara të politikës është zbatuar të paktën pjesërisht që, pastaj, reflektohet edhe në progres pozitiv drejt arritjes së këtyre Objektiveve Specifikë. Kjo mund të merret si shenjë që **këto instrumente të politikës** (apo të paktën kombinimi i masave të politikës) **kanë qenë efektive** për t'i nxitur ndryshimet dhe zhvillimet e dëshiruara.

¹⁴ "E pa zbatueshme" përkon me fushat e ndërhyrjes për të cilat nuk ka pasur të dhëna të disponueshme për llogaritjen e TKP-ve, prandaj nuk kemi pasur mundësi t'i ndërlidhim rezultatet e fushave të ndërhyrjes me statusin e zbatimit të aktiviteteve.

Le t'i diskutojmë tani shkurtimisht rastet tjera. **Për fushën e ndërhyrjes 1.1**, rezultatet duken jo koherente pasi që përmirësimi i pjesshëm në "qasjen në financa për prodhuesit vendorë" është arritur pa u zbatuar ende tri veprimet e mëposhtme të planifikuara:

- Realizimi i studimit të fizibilitetit për themelimin e Bankës së Kosovës për Zhvillim
- Plotësimi i kornizës rregullative për tregun e letrave me vlerë të korporatave dhe instrumente të tjera të ngjashme financiare
- Themelimi i Zyrës Këshillimore për Qasje në Financa.

Përderisa asnjëra prej tyre nuk është zbatuar ende, fusha e ndërhyrjes ende shfaq përmirësim të pjesshëm. Dy tregues janë përdorur për ta analizuar performancën në këtë objektiv specifik: volumi i *kreditit vendor për sektorin privat nga bankat* (e matur si % e BPB-së), që është përmirësuar: dhe *përqindja e prodhimit në kreditë e përgjithshme komerciale*, që është përkeqësuar lehtësisht. Së bashku, duket se përderisa bankat komerciale e kanë zgjeruar huadhënien e tyre, një pjesë e madhe e këtyre kredive të reja ka shkuar në sektorë të tjerë jashtë prodhimit. Me fjalë të tjera, **sektori i prodhimit duket se nuk ka qenë në gjendje ta shfrytëzojë plotësisht disponueshmërinë e shtuar të financave**. Megjithatë, qasja e përgjithshme në financa për prodhuesit vendorë është përmirësuar edhe pse veprimet përkatëse të politikës industriale nuk janë zbatuar ende.

Fusha e ndërhyrjes 2.3 ("Zëvendësimi i importit të produkteve të ndërmjetme dhe përfundimtare me prodhim vendor dhe promovimi i produkteve vendore") shfaq përmirësim të pjesshëm. Origjina e këtij rezultati të përzier është e vështirë të interpretohet pasi që, në njërin anë, vetëm një TKP shfaq përmirësim dhe dy shfaqin trende negative dhe, në anën tjetër, vetëm një nga gjashtë veprimet e përcaktuara në Planin e Veprimit për këtë fushë të ndërhyrjes është zbatuar (ndërsa një është zbatuar pjesërisht dhe katër nuk janë zbatuar ende).

Tabela 6 e përmbledh statusin e zbatimit të veprimeve në kuadër të fushës së ndërhyrjes 2.3.

TABELA 6: STATUSI I ZBATIMIT TË VEPRIMEVE NË KUADËR TË FUSHËS SË NDËRHYRJES 2.3 "ZËVENDËSIMI I IMPORTEVE TË PRODUKTEVE TË NDËRMJETME DHE PËRFUNDIMTARE ME PRODHIME VENDORE DHE PROMOVIMI I PRODUKTEVE VENDORE"

NUMRI I VEPRIMIT	PËRSHKRIMI I VEPRIMIT	STATUSI I ZBATIMIT
2.3.1	Përgatitja e një analize për identifikimin e produkteve përfundimtare me potencial për t'u zëvendësuar	I zbatuar
2.3.2	Përmirësimi i regjimit të tarifave të importit për të ofruar mbrojtje për produktet strategjike	Nuk është zbatuar ende
2.3.3	Përfshirja e një marzhi preferencial kalimtar në prokurimin publik për produktet vendore (shënim: nuk vlen për produktet me origjinë nga BE, CEFTA, SHBA dhe EFTA)	Nuk është zbatuar ende
2.3.4	Ofrimi i granteve për të rinjtë, përmes qendrave të inovacionit, për të zhvilluar projekte kreative promovuese për konsumimin e produkteve vendore.	Nuk është zbatuar ende
2.3.5	Hapja e një fushate informuese për të rritur ndërgjegjësimin e qytetarëve për blerjen e produkteve vendore	Nuk është zbatuar ende
2.3.6	Hartimi i politikës tregtare (programi i tregtisë)	I zbatuar pjesërisht

Për t'i kuptuar më mirë rezultatet e përziera në këtë fushë të ndërhyrjes, shqyrtimi i ndikimit të mundshëm të veprimeve në tre treguesit e fushës së ndërhyrjes mund të jetë informues, qoftë për t'i kuptuar (i) trendet aktuale ose (ii) çfarë mund t'i zbusë në të ardhmen këto trende negative, me kusht që të zbatohet pakjoja e plotë e politikës.

Në anën pozitive, siç u tha, ka pasur përmirësim në TKP-në që e mat **pjesëmarrjen e mallrave të ndërmjetme të zëvendësueshme në importin e përgjithshëm që është ulur**. Në kohën e vlerësimit, Politika Tregtare ishte hartuar vetëm pjesërisht (Veprimi 2.3.6) dhe veprimet e ardhshme në kuadër të Politikës Tregtare mund të shkaktojnë ndryshime të mëtejshme pozitive. Veprimet aktuale që nuk janë nën këtë fushë të ndërhyrjes mund të kenë shkaktuar ndryshime pozitive në këtë tregues. Pengesa kryesore e identifikuar përmes diskutimeve me palët e interesit është qasja në certifikim, pasi që kompanitë kanë tendencë të importojnë mallra të ndërmjetme të certifikuar për t'i riekportuar më pas mallrat përfundimtare. Prandaj, krijimi i Qendrës Kombëtare të Certifikimit mund të ketë luajtur një rol pozitiv.

Në anën negative, **pjesëmarrja e mallrave të zëvendësueshme për konsum në importin e përgjithshëm është rritur**. Pra, edhe pse analiza për "identifikimin e produkteve të importuara përfundimtare me potencial për zëvendësim" është kryer (Veprimi 2.3.1), duhet bërë më shumë për të nxitur ndryshime pozitive, pasi që disa parakushte të pafavorshme mund t'i pengojnë kompanitë lokale të konkurrojnë në tregjet lokale. Veprimet e tjera që janë planifikuar, por që ende nuk janë zbatuar, mund të jenë drejtpërdrejt të dobishme dhe të shkaktojnë ndryshime pozitive, siç është përmirësimi i regjimit të tarifave të importit për të siguruar mbrojtje për produktet strategjike (e parashikuar në Veprimin 2.3.2), përfshirja e një marzhi preferencial kalimtar në prokurimin publik për produktet vendore (Veprimi 2.3.3), ose promovimi dhe rritja e ndërgjegjësimit për blerjen e produkteve lokale (Veprimet 2.3.4 dhe 2.3.5). megjithatë është e vështirë të parashikohet ndikimi i mundshëm i këtyre veprimeve pasi që Kosova është anëtare e dhjetëra marrëveshjeve tregtare¹⁵ të cilat

¹⁵ Kosova është anëtare e CEFTA-s, SAA-së (BE), Turqi dhe EFTA (pritet të ratifikohet nga Kuvendi).

vendosin disiplina dhe kufizime të fuqishme ndaj diskriminimit të mallrave të importuara, duke e ndaluar vendosjen e tarifave shtesë ose futjen e subvencioneve të përzgjedhura në favor të produkteve vendore (shkelja e kushteve tregtare).

Në fund, siç u shpjegua më lart, **pjesëmarrja e produkteve të prodhuara në vend në tregjet vendore ka rënë edhe më shumë**, që konfirmon se zgjerimi i pranisë së mallrave vendore në tregjet e prodhimit mbetet një sfidë e qartë. Dhjetëra veprime që janë planifikuar nën këtë fushë të ndërhyrjes por të cilat nuk kanë filluar ende në fakt mund të kenë ndikim pozitiv në pjesëmarrjen e produkteve të prodhuara në vend në pjesëmarrjen në treg (duke përfshirë Veprimet 2.3.2, 2.3.3, 2.3.4 apo 2.3.5). Megjithatë, ka gjasa që fizibiliteti dhe efektiviteti i tyre të përballen me të njëjtët faktorë të jashtëm kufizues siç janë kufizimet në hapësirën e politikave të vendosura me marrëveshjet tregtare.

5.

ANALIZA TË THELLUARA TË LOGJIKËS SË NDËRHJRJES DHE AKTIVITETEVE TË PËRZGJEDHURA

Kjo pjesë ofron një analizë të thelluar të tri veprimeve të politikës me interes të veçantë dhe se si ato kanë kontribuar në progresin drejt objektivave specifike dhe strategjike. Këto instrumente të politikës ishin gjithashtu fokus i intervistave gjysmë të strukturuar që u realizuan në fillim të shtatorit 2025. Qëllimi i kësaj analize të thelluar është të krijojë një kuptim më të mirë të logjikave të ndërhyrjes dhe mekanizmave të zbatimit pas masave specifike të politikës, me shpresën për të identifikuar faktorë të përbashkët që përcaktojnë efektivitetin e tyre. Veprimet e politikës të përzgjedhura janë:

- Krijimi i Qendrës Kombëtare për Certifikimin e Produkteve
- Zgjerimi i dritares së eksportit nën Fondin Kosovar për Garanci Kreditore
- Krijimi i një programi të punësimit në sektorin e prodhimit në kuadër të kornizës së Masave Aktive të Tregut të Punës

5.1. KRIJIMI I QENDRËS KOMBËTARE PËR CERTIFIKIMIN E PRODUKTEVE

Prodhimi industrial në Kosovë është zgjeruar nga viti 2022 deri në 2024, duke treguar progres drejt Objektivit Strategjik 1 në Politikën Industriale. Për të nxitur dhe mbështetur këtë zgjerim industrial, Plani i Veprimit 2023-2025 përcaktoi katër fusha me prioritet të ndërhyrjes, duke përfshirë edhe "përmirësimin e cilësisë dhe certifikimit të produkteve të njohura ndërkombëtarisht". TKP i përdorur për të përcjellë arritjet në këtë fushë tregon progres: Numri i produkteve industriale që Kosova ka mundur t'i eksportojë në BE është rritur dukshëm që nga viti 2022, kur u lansua Plani i Veprimit.

Për të përmirësuar cilësinë dhe certifikimin e produkteve të njohura ndërkombëtarisht, Plani i Veprimit 2023-2025 përcaktoi nëntë aktivitete. Deri më tani, katër prej tyre janë zbatuar (duke përfshirë edhe krijimin e Qendrës për Certifikimin e Produkteve) dhe mund të kenë kontribuar në arritjen e rezultateve të dëshiruara (p.sh. rritja e numrit të produkteve

industriale të eksportuara). Nga pesë veprimet e mbetura të politikës, katër janë zbatuar pjesërisht dhe një ende nuk është zbatuar. Tabela 7 tregon statusin e zbatimit të të gjitha aktivitetëve në këtë fushë të ndërhyrjes.

TABELA 7: STATUSI I ZBATIMIT TË VEPRIMEVE NËN OBJEKTIVIN SPECIFIK 1.4 "PËRMIRËSIMI I CILËSISË DHE CERTIFIKIMIT TË PRODUKTEVE TË NJOHURA NDËRKOMBËTARISHT"

AKTIVITETET E ZBATUARA	AKTIVITETET E ZBATUARA PJESËRISHT	AKTIVITETET QË NUK JANË ZBATUAR ENDE
1.4.1 Krijimi i Qendrës Kombëtare për Certifikimin e Produkteve	1.4.2 Ofrimi i mbështetjes financiare për trupat për vlerësim të konformitetit (TVK) për të përmirësuar pajisjet e tyre dhe për të ndërtuar kapacitete operationale	1.4.5 Hartimi i akteve nënligjore që rrjedhin nga ligji për sigurinë e përgjithshme të produkteve
1.4.7 Organizimi i punëtorive për zbatimin e legjislacionit teknik për infrastrukturën e cilësisë dhe standardet mbështetëse	1.4.3 Hartimi i një plani të veprimit që përcakton hapat që Drejtoria e Akreditimit të Kosovës (DAK) duhet të ndërmarrë për të përmbushur kërkesat për anëtarësim të plotë në Organizatat Evropiane të Akreditimit (EA).	
1.4.8 Takime informuese me bizneset mbi krijimin e organeve certifikuese për grupe të caktuara të produkteve joushqimore	1.4.4 Hartimi i ligjit për mbikëqyrjen e përputhshmërisë së produkteve në treg	
1.4.9 Organizimi i fushatave ndërgjegjësuese për promovimin e dispozitave të Ligjit për Mbrojtjen e Konsumatorit lidhur me garancitë e produkteve	1.4.6 Hartimi i akteve nënligjore që rrjedhin nga ligji për sigurinë e përgjithshme të produkteve	

Në Kosovë, kostot e certifikimit mbeten një pengesë e madhe për zgjerimin e prodhimit industrial. Përputhja me standardet e vendosura dhe qasja në certifikimin përkatës janë thelbësore për të mundësuar që kompanitë vendore të përmirësojnë cilësinë e produkteve të tyre, të optimizojnë proceset dhe sistemet e prodhimit (duke i bërë më efikase dhe duke rritur kështu produktivitetin), të fitojnë besimin e klientëve dhe konsumatorëve (si vendor, ashtu edhe të huaj) dhe të eksportojnë në tregje të rëndësishme si BE-ja dhe SHBA-ja. Në parim, ofrimi i produkteve të certifikuara duhet të ndihmojë kompanitë lokale të përforcojnë pjesëmarrjen në tregjet vendore (duke zëvendësuar importet) dhe në tregjet e huaja, dhe për pasojë të rrisin prodhimin total. Janë të nevojshme dy lloje certifikimesh për të ulur deficitin tregtar: certifikime për të rritur eksportet e produkteve përfundimtare dhe certifikime të mallrave ndërmjetëse për të zvogëluar varësinë nga produktet e huaja.

Një nga pengesat kryesore është mungesa e trupave certifikues lokalë, gjë që e bën certifikimin të shtrenjtë dhe të paarrtshëm për shumë biznese. Gjithashtu, nuk ka laboratorë lokalë për testimin e produkteve, gjë që krijon varësi nga institucionet e jashtme dhe vonon kohën e certifikimit. Si pasojë, certifikimi duhet të bëhet jashtë vendit, dhe shumë pak kompani mund të përballojnë kostot. Nga ana pozitive, ka mjaft konsulentë të

kualifikuar vendor në Kosovë që mund të ndihmojnë bizneset për t'u përgatitur për certifikim.

Shumë kompani lokale mbështeten shumë tek importi i produkteve të certifikuara nga jashtë. Për këtë arsye, interesi për certifikime të produkteve përfundimtare shihet si më i domosdoshëm sesa për mallrat ndërmjetëse. Disa sektorë, si ai i mobileve nga druri, do të përfitonin nga qasja në dru të burimeve vendore. Kjo gjithashtu mund të rrisë dhjetëfish vlerën e drurit vendor, i cili aktualisht përdoret kryesisht për zjarr. Megjithatë, menaxhimi i pyjeve dhe përgatitja e tyre për certifikim mund të zgjasë vite¹⁶. Sektorët tjerë, si sektori i frutave dhe perimeve të freskëta, përballen me problemin e fuqisë së ulët të negocimit me distributorët vendorë, gjë që e bën tregun lokal jo të favorshëm. Prandaj, ata mbështeten ekskluzivisht te eksporte. Qasja në certifikim bëhet akoma më e rëndësishme për ta.

Për të adresuar këtë çështje, Qendra për Certifikimin e Produkteve është një skemë grantesh që ndihmon kompanitë prodhuese me potencial eksporti dhe zëvendësimi të importeve për të fituar certifikim të njohur ndërkombëtarisht. Qeveria mbulon 60% të kostos me një shumë maksimale deri në 15,000 EUR. Kompanitë përfitues duhet të kontribuojnë 40% të shpenzimeve. Duke qenë se kostot e certifikimit për produktet metalike zakonisht janë më të larta, shuma maksimale e parashikuar për këtë kategori është deri në 50,000 EUR. Formula e ndarjes së kostove është e njëjtë, pra 60%-40%. Kostot e pranueshme për certifikimin e produkteve përfshijnë testimin, verifikimin, certifikimin dhe inspektimin. Granti është i hapur çdo vit, dhe kompanitë përfitues kanë 12 muaj për zbatimin.

Sektorët kryesorë në Kosovë që përfitojnë nga qasja e përmirësuar në certifikim janë industria e drurit, plastikës, ndërtimit, metalit dhe tekstilit. Skema ka mbështetur 9 kompani prodhuese në vitin 2023, 23 të tjera në 2024 dhe 27 kompani prodhuese në gjysmën e parë të vitit 2025 për të certifikuar produktet e tyre. Kjo u ka mundësuar atyre të hyjnë në tregje të reja të eksportit dhe të zgjerojnë prodhimin gjatë rrugës.

Skema ka dëshmuar se është një instrument i rëndësishëm për të shfrytëzuar potencialin e eksportit të kompanive në Kosovë – gjë që bëhet e dukshme edhe te TKP për këtë Objektiv Specifik. Megjithatë, informatorët kryesorë të intervistuar për këtë vlerësim theksuan se skema mbështet kryesisht kompanitë që janë tashmë të përgatitura për të arritur certifikimin. Në fakt, në vitet 2023 dhe 2024, instrumenti nuk arriti objektivin e përkufizuar për 30 kompani përfituese në vit. Raportohet se, megjithëse buxheti dhe planifikimi parashikonin mbështetjen e deri në 30 bizneseve, nuk kishte mjaft aplikime të suksesshme. Në këtë drejtim, ka nevojë për veprime plotësuese në fazat fillestare të procesit për të ndihmuar kompanitë në rritje të parashikojnë nevojat për certifikim.

Për më tepër, me zbatimin e ardhshëm të Mekanizmit të Rregullimit të Kufirit të Karbonit të BE-së (CBAM), i cili është instrumenti kryesor për adresimin e emetimeve të karbonit të

¹⁶ Sipas palëve të interesit të intervistuar, shumica e drurit vendor përdoret për ngrohje me vlerë të ulët, ndërsa druri i përpunuar mund të sjellë dhjetë herë më shumë të ardhura. Druri për përpunim importohet kryesisht nga Austria dhe tashmë është i certifikuar. Menaxhimi i përmirësuar i pyjeve është kyç për kalimin tek produktet me vlerë më të lartë. Edhe pse Kosova eksporton 80 milionë euro në vit drurë dhe produkte druri, pak prej tyre kërkojnë certifikim, siç janë dyert. Kapaciteti prodhues i vendit është i përdorur pjesërisht, me vetëm 60% të makinerive në funksion. Në vend që të investohet në më shumë pajisje, fokusi duhet të jetë tek dizajni inovativ dhe diferencimi i produkteve. Po bëhen përpjekje për gjeolokacionin e burimeve të drurit, që mund të përmirësojë gjurmueshmërinë dhe të mbështesë certifikimin e ardhshëm.

përfshira në mallrat e eksportuara në BE, kompanitë eksportuese në Kosovë do të duhet të përmbushin këto kërkesa për të shmangur tarifën doganore. Prandaj, është thelbësore të zgjerohet skema për të mbështetur kompanitë në sektorët e prekur (p.sh. përpunimi i metalit) për të përmbushur këto kërkesa të reja.

5.2. ZGJERIMI I DRITARES SË EKSPORTIT NËN FONDIN KOSOVAR PËR GARANCI KREDITORE

Për të arritur Objektivin Strategjik 2 të Politikës Industriale, që është të ulë deficitin tregtar – i cili, siç u pa më lart, mbetet një çështje e rëndësishme – Plani i Veprimit është fokusuar në tri fusha kryesore të ndërhyrjes. Një nga to është të ofrohet mbështetje për prodhuesit për të shfrytëzuar potencialin e tyre të eksportit.

Edhe pse deficieti tregtar është përkeqësuar mes viteve 2022 dhe 2024 për shkak të rritjes së importeve, ky trend zbutet disi nga numri gjithnjë në rritje i kompanive prodhuese që eksportojnë rregullisht.¹⁷ Për të mbështetur ndërmarrjet në shfrytëzimin e potencialit të tyre të eksportit, brenda Planit të Veprimit 2023-2025 të Politikës Industriale u përcaktuan nëntë aktivitete. Tabela 8 tregon statusin e zbatimit të tyre tregohet në tabelën përkatëse. Shtatë aktivitete janë zbatuar plotësisht, duke përfshirë zgjerimin e dritares së eksportit në kuadër të Fondit Kosovar për Garanci Kreditore (FKGK), një aktivitet është zbatuar pjesërisht, dhe një tjetër ende nuk është zbatuar.

TABELA 8: STATUSI I ZBATIMIT TË VEPRIMEVE TË POLITIKËS SIPAS OBJEKTIVIT SPECIFIK 2.1 “MBËSHTETJA E NDËRMARRJEVE PËR TË SHFRYTËZUAR POTENCIALIN E TYRE TË EKSPORTIT”

AKTIVITETET E ZBATUARA	AKTIVITETET E ZBATUARA PJESËRISHT	AKTIVITETET QË NUK JANË ZBATUAR ENDE
2.1.1 Zgjerimi i dritares së eksportit në kuadër të FKGK	2.1.2 Krijimi i Qendrës për Informacion mbi Tregun e Eksportit (QITE).	2.1.9 Angazhimi i anëtarëve të diasporës për të ndihmuar eksportet në industri në kuadër të Programit për Diplomaci Qytetare
2.1.3 Organizimi i misioneve të shitjeve në tregjet e huaja për kompani të gatshme për eksport në sektorë specifike		
2.1.4 Identifikimi i klientëve potencialë në tregjet e huaja dhe organizimi i vizitave brenda vendit		
2.1.5 Organizimi i takimeve rajonale B2B midis furnizuesve lokalë dhe rajonalë për krijimin e rrjeteve të bashkëpunimit		
2.1.6 Zhvillimi i analizës për të vlerësuar ndikimin e aktiviteteve për promovimin e eksportit		
2.1.7 Krijimi i programi për mentorim për të lidhur anëtarët e diasporës së Kosovës me përvojë në prodhim me eksportuesit potencial		
2.1.8 Kompletimi i katalogut (regjistrit) të eksportuesve të Kosovës		

Në parim, Kosova përfiton nga afërsia e saj dhe nga statusi potencial kandidat për anëtarësim në Bashkimin Evropian, gjë që lehtëson qasjen tek klientët dhe prodhuesit

¹⁷ Siç u pa më lart, TKP për këtë Objektiv Specifik tregoi një përmirësim aq dinamik sa që, në fakt, vlera e synuar e vendosur për vitin 2030 është arritur tashmë.

evropianë të mallrave ndërmjetëse përmes kushteve të favorshme (p.sh. pa dogana dhe TVSH për makineritë e përpunimit dhe pa tarifa eksporti për ri-eksporte). Për shkak të madhësisë së kufizuar të tregut lokal me 1.6 milion banorë¹⁸, eksporti mbetet thelbësor për kompanitë vendore në Kosovë për t'u rritur dhe për të shfrytëzuar ekonomitë e shkallës. Ulja e kostove mesatare për njësi përmes përdorimit të ekonomive të shkallës mund t'i bëjë ato më konkurruese në tregjet vendore dhe të reduktojë varësinë e vendit nga importet, që është një problem i madh në Kosovë.

Kompanitë vendore shpesh bien në kurth kur gjejnë mundësi për eksport, për shembull përmes panairëve tregtare, pasi kanë nevojë për mbështetje të konsiderueshme financiare për të zgjeruar prodhimin shpejt, por nuk disponojnë kolateral për të marrë kredi nga bankat komerciale. Dritarja e Eksporteve e FKGK-së mbështet kompanitë prodhuese që hasin vështirësi në plotësimin e kërkesave për kolateral. Kompanitë që duan të kenë qasjes në këtë dritare duhet të përmbushin kriteret e mëposhtme: të punësojnë më pak se 250 punonjës, të kenë të paktën një aksionar rezident dhe të operojnë në një sektor me prioritet (mobile, plastikë, pije, ushqim dhe minerale jometalike). Shuma maksimale e kredisë që mund të garantohet është 3 milionë EUR për kredi me afat maturimi deri në 120 muaj. Mbulesa e garancive është deri në 50% të principalit të kredisë, por jo më shumë se 1,000,000 EUR.¹⁹

Konsultimet me palët e interesit nxorën në pah se skema ishte thelbësore për industrinë në të cilat kolaterale janë natyrshëm me vlerë të ulët (p.sh. eksportuesit e frutave të freskëta), krahasuar me industrinë që kërkojnë makineri dhe pajisje më të rënda për të prodhuar (p.sh. metal, dru, etj.). Ajo gjithashtu është shumë tërheqëse për kompanitë e reja në zhvillim me historik të ulët kreditor. Kompanitë që kanë nevojë për financim të shpejtë dhe përballen me nevoja urgjente likuiditeti mund gjithashtu ta konsiderojnë skemën tërheqëse, pasi regjistrimi i një kolaterali mund të jetë një proces i gjatë.

Megjithëse skema ka qenë e suksesshme në misionin e saj për të mbështetur kompanitë që të kenë qasje në financimin e nevojshëm për eksport, dy çështje kryesore mbeten, siç është theksuar në intervistat me informatorët kryesor. Së pari, megjithëse skema zvogëlon rrezikun kreditor për bankat komerciale që japin kredi, normat e interesit shpesh nuk ulen dhe, në disa raste, raportohet se kanë qenë më të larta për përfituesit e FKGK-së sesa për klientët e zakonshëm. Më konkretisht, klientët paguajnë, mesatarisht, një normë interesi prej 7% (përfshirë tarifën bankare) dhe mes 1.5% dhe 2% tarifa administrative nga fondi. Duke pasur parasysh që Kosova ka norma të ulëta të mospagesës (rreth 2%), duket se ekziston hapësirë për përmirësim.

Si pasojë, duket se duhet bërë më shumë për të mos dëmtuar konkurrueshmërinë e kompanive eksportuese, të cilat janë motorë thelbësorë të rritjes për vendin. Rreziku më i ulët i kredive të garantuar për bankat komerciale duhet të reflektohet në normën e interesit që u ngarkohet kompanive përfitues të dritares së eksportit. Për të siguruar këtë, institucionet përkatëse, si Banka Qendrore e Kosovës, mund të rregullojnë normat e interesit dhe tarifën që ngarkojnë bankat komerciale.

¹⁸ Agjencia e Statistikave të Kosovës raportoi 1.59 milion banorë në regjistrimin e popullsisë të prillit 2024.

¹⁹ Shih <https://fondikgk.org/en/export-window/> për më shumë detaje.

Së dyti, një kufizim tjetër i dritares së eksportit të FKGK-së lidhur me Objektivin Strategjik të ngushtimit të deficitit tregtar industrial është se qasja është e kufizuar vetëm për eksportuesit. Për të adresuar edhe anën e importit të deficitit tregtar, mund të konsiderohet që të zgjerohet mbulimi i dritares për disa sektorë kyç shtesë, veçanërisht ata në zinxhirë të vlerës me potencial për zëvendësim të importeve. Kjo mund të ndihmojë në uljen e varësisë nga produktet e huaja.

5.3. KRIJIMI I NJË PROGRAMI TË PUNËSIMI NË SEKTORIN E PRODHIMIT NË KUADËR TË KORNIZËS SË MASAVE AKTIVE TË TREGUT TË PUNËS

Për të krijuar mundësi për punë gjithëpërfshirëse dhe me dinjitet (Objektivi Strategjik 3 i Politikës Industriale), Plani i Veprimit parashikon ndërhyrje në tri fusha kryesore. Një nga to është përmirësimi i kualifikimit dhe certifikimit të fuqisë punëtore teknike si dhe menaxherëve të ndërmarrjeve. Për ta arritur këtë, brenda Planit të Veprimit 2023-2025 u parashikuan shtatë veprime konkrete të politikës. Nga to, katër instrumente të politikës janë zbatuar tashmë (duke përfshirë fillimin e programit për punësimin në prodhim) dhe tri janë zbatuar pjesërisht; shih Tabelën 9.

TABELA 9: STATUSI I ZBATIMIT TË VEPRIMEVE TË POLITIKËS NË KUADËR TË OBJEKTIVIT SPECIFIK 3.1 "PËRMIRËSIMI I KUALIFIKIMIT DHE CERTIFIKIMIT TË FUQISË PUNËTORE TEKNIKE DHE MENAXHERËVE TË NDËRMARRJEVE"

AKTIVITETET E ZBATUARA	AKTIVITETET E ZBATUARA PJESËRISHT	AKTIVITETET QË NUK JANË ZBATUAR ENDE
3.1.1 Zhvillimi i një hulumtimi të plotë për të identifikuar mangësitë e aftësive në tregun e punës së industrisë dhe për të kuptuar sfidat e punëdhënësve në gjetjen e punëtorëve të kualifikuar	3.1.5 Krijimi i një skeme kreditore për përmirësimin e aftësive në tregun e punës	
3.1.2 Ofrimi i ndihmës financiare për shoqatat e prodhuesve për të menaxhuar këshillat sektoriale të punës	3.1.6 Mbështetja për hapjen e qendrave jopublike të trajnimit të akredituara me programe për përmirësimin e aftësive në industri.	
3.1.3 Hartimi i ligjit për këshillat industriale	3.1.7 Mbështetja për hartimin e programeve të trajnimit për zhvillimin e aftësive në industri	
3.1.4 Krijimi i një programi të punësimi në sektorin e prodhimit në kuadër të kornizës së Masave Aktive të Tregut të Punës		
3.2.1 Hartimi i një analize për të vlerësuar shkallën e informalitetit në punësim sipas aktiviteteve të industrisë		
3.2.2 Vendosja e një pragu të pagës së jetesës në industri		
3.3.1 Organizimi i Javës së Grave në Industri		
3.3.2 Mbështetja e qendrave të karrierës në shkollat e mesme dhe universitetet		

për të krijuar lidhje bashkëpunuese me shoqatat e industrisë		
3.3.3 Mbështetja e trajnimit në vendin e punës për gratë dhe të rinjtë		

Megjithëse Kosova ka një fuqi punëtore të re dhe dinamike, vendi ka hasur vështirësi në krijimin e aftësive të duhura për të përmbushur nevojat e ekonomisë. Gjatë dekadës së fundit, diplomat universitare janë perceptuar si synimet kryesore të karrierës, gjë që i ka larguar studentët potencialë nga shkollat teknike. Si rezultat, mungesa e aftësive teknike të rëndësishme për industrinë, dhe veçanërisht për prodhimin, ka penguar kompanitë në Kosovë të arrijnë potencialin e tyre të plotë. Kjo është përkeqësuar nga emigrimi i vazhdueshëm dhe largimi i trurit.

Megjithatë, përpjekjet e fundit për të zvogëluar mospërputhjen mes ofertës dhe kërkesës kanë dhënë rezultate inkurajuese. Për shembull, në vitin 2024, më shumë studentë u angazhuan në trajnime teknike sesa në rrugë karriere universitare. Disa faktorë kanë kontribuar në këtë ndryshim mendësie. Mungesa e aftësive teknike ka përmirësuar fuqinë e negocimit të punonjësve me këto aftësi, dhe madje studentët në programe të mësimit të dyfishtë ose të rinjtë e diplomuar mund të marrin paga shumë më të larta se paga minimale (p.sh. Mes 700 dhe 800 euro për praktikantët në sektorin e drurit, ose 1,000 euro për të diplomuarit në tekstil).

Megjithëse përmirësimi i aftësive teknike është inkurajues në përgjithësi, konsultimet me palët e interesit treguan se disa aftësi kyçe, si menaxhimi i linjave të prodhimit, mirëmbajtja, menaxhmenti i mesëm, inovacioni ose rolet e zyrtarëve kryesorë financiarë, janë të rralla. Kjo vlen për shumicën e sektorëve kryesorë, siç janë prodhimi i mobileve, ushqimit dhe pijet, metalit ose tekstilit. Prandaj, duhet bërë më shumë përpjekje për të identifikuar dhe zhvilluar këto aftësi.

Për të përmirësuar kualifikimin dhe certifikimin e fuqisë punëtore teknike dhe menaxherëve të ndërmarrjeve, është hartuar një program punësimi në prodhim në kuadër të Masave Aktive të Tregut të Punës dhe ka nisur zbatimin. Ai përfshin dy masa kryesore: praktikë në vendin e punës dhe subvencione të pagave. Masa e parë synon të diplomuarit e papunësuar nga institucionet e arsimit të lartë, Qendrat e Aftësimit Profesional (QAP) dhe institucionet e tjera të aftësimit profesional të akredituara nga Autoriteti Kombëtar i Kualifikimeve (AKK). Kohëzgjatja e praktikës për çdo praktikant është gjashtë muaj, dhe kompensimi është ekuivalent me pagën minimale. Masa e dytë gjithashtu synon të papunësuarit. Kontrata për çdo përfitues do të jetë të paktën 12 muaj. Subvencioni mbulon 50% të pagës.

Sipas konsultimeve me palët e interesit, skema duket se ka pasur sukses për të dy palët, punëdhënësit dhe të diplomuarit. Për praktikantët, ajo ofron mundësi për të zhvilluar dhe përmirësuar aftësitë dhe kualifikimet përmes mësimit në vendin e punës, duke rritur kapacitetin e punësimit të tyre dhe produktivitetin. Gjithashtu, pagat e larta në disa sektorë ua mundësuan studentëve të kontribuonin ndjeshëm në të ardhurat e familjeve të tyre, duke e bërë skemën më tërheqëse për familjet. Kompanitë përfituan nga mbështetja financiare për të kompensuar kostot e mësimit nga praktikantët. Në disa sektorë,

veçanërisht prodhimi që përfshin makineritë e rënda, kostot e integritit dhe mësimin mund të jenë të larta (p.sh., dëmtimet e makinave ose produktet që nuk plotësojnë standardet për shitje). Prandaj, skema është pritur shumë mirë nga kompanitë.

Për të përmirësuar ndikimin e skemës, mbështetja financiare më e gjatë do të mundësonte që kompanitë të punësojnë të diplomuarit sapo të bëhen fitimprurës për to, duke ulur më tej rrezikun financiar. Në disa sektorë, veçanërisht kur kostot e të mësuarit janë të larta, qasja në laboratorë për kompanitë që të trajnojnë praktikantët me kosto më të ulët mund të jetë një masë plotësuese e mirëpritur. Së fundmi, trajnimet shitesë për aftësi të buta dhe mentorim mund të rrisin më tej shanset për bashkëpunime të frytshme dhe, për pasojë, suksesin e skemës.

5.4. VËSHTRIME NGA TRI ANALIZAT E THELLUARA MBI MËNYRAT PËR TË ADRESUAR DEFICITIN TREGTAR INDUSTRIAL

Analiza e mëparshme tregoi se një sfidë e vazhdueshme për Kosovën është ulja e deficitit tregtar industrial. Analizat e thelluara e të tri veprimeve zbuluan zgjidhje premtuese për rritjen e eksportit dhe përkrahjen e zëvendësimit të importeve, gjë që është thelbësore për uljen e deficitit industrial të Kosovës. Më konkretisht, këto tri instrumente formojnë një strategji gjithëpërfshirëse për të adresuar deficitin tregtar duke përmirësuar qasjen në treg, aftësitë e fuqisë punëtore dhe pavarësinë e zinxhirit të furnizimit.

Së pari, Dritarja e Eksportit e FKGK-së luan një rol kyç duke ndihmuar kompanitë të hyjnë në tregje më të mëdha, gjë që është thelbësore për arritjen e ekonomive të shkallës dhe rritjen e konkurrencës si në tregun vendor ashtu edhe në atë ndërkombëtar. Ky instrument adreson një pengesë thelbësore për ndërmarrjet e Kosovës, duke ua mundësuar atyre të rriten përtej kufizimeve të tregut lokal. Megjithatë, për të pasur një ndikim më të madh mbi deficitin tregtar, është thelbësore përmirësimi i qasjes për NMV-të, si dhe rritja e financimit për të përfshirë më shumë kompani.

Një faktor tjetër kritik në uljen e deficitit është zhvillimi i fuqisë punëtore përmes programeve të mësimin të dyfishtë. Programi i mësimin të dyfishtë ofron aftësi të specializuara që rrisin drejtpërsëdrejti kapacitetin e prodhimit në sektorët kryesorë të orientuar drejt eksportit, siç janë tekstili, druri, bujqësia, plastika dhe metalet. Duke përmirësuar kapitalin njerëzor, Kosova mund të rrisë kapacitetet e prodhimit, duke bërë prodhimin vendor një alternativë më të qëndrueshme ndaj importeve. Megjithatë, për të rritur më tej konkurrencën, duhet inkurajuar zgjerimin e skemës për të trajnuar menaxherët e linjave të prodhimit.

Pengesat e certifikimit përbëjnë një barrierë të madhe për eksportet dhe zëvendësimin e importeve. Kosova aktualisht varet shumë nga mallrat ndërmjetëse të importuara dhe të certifikuara (si druri) për të prodhuar produkte për eksport. Përmirësimi i sistemeve vendore të certifikimit—veçanërisht për lëndët e para dhe produktet ndërmjetëse—jo vetëm që do të lehtësonte eksportet duke përmbushur standardet ndërkombëtare, por gjithashtu do të reduktonte varësinë nga produktet e huaja. Prandaj, adresimi i sfidave të certifikimit është thelbësor për forcimin e bazës industriale të Kosovës dhe krijimin e një ekosistemi

prodhues më të qëndrueshëm. Certifikimet janë të shtrenjta, veçanërisht për NVM-të më pak të zhvilluara, dhe përveç zgjerimit të skemës, mbështetja e kompanive në fazat e hershme për t'u përgatitur për certifikime do të ishte e dobishme në planin afatmesëm. Si përmbledhje, për të përmirësuar deficitin tregtar, rekomandohet jo vetëm vazhdimi i këtyre tri veprimeve, por edhe zgjerimi i tyre ose forcimi i tyre me masa plotësuese.

6.

PËRMBLEDHJA DHE KONKLUZIONI

Ndikimi dhe rezultatet: Progresi në performancën e industrisë dhe në fushat e ndërhyrjes

Kjo vlerësim ka treguar se performanca e përgjithshme e industrisë së Kosovës që nga lansimi Planit të Veprimit të SZHIMB-së ka qenë pozitive: Treguesit kryesorë të performancës (TKP) për katër nga pesë objektivat strategjike kanë shënuar progres që nga fillimi i zbatimit të Planit të Veprimit në vitin 2023. Ata kanë treguar se prodhimi industrial është zgjeruar, janë krijuar vende pune gjithëpërfshirëse, është rritur vlera e shtuar vendore dhe industria e Kosovës është orientuar drejt një modeli më ekologjik dhe më të qarkullueshëm.

Këto rezultate pozitive janë nxitur nga përparimet në shumicën e fushave të ndërhyrjes. Në fakt, kishte vetëm dy përjashtime. Kjo do të thotë, vetëm dy Objektivat Specifikë të mëposhtëm nuk shënuan ndonjë përmirësim: (i) qasja në financim për prodhuesit vendor, dhe (ii) zëvendësimi i importeve të produkteve të ndërmjetme dhe përfundimtare me produkte vendore.

Përkeqësimi i deficitit tregtar të prodhimit, pra dështimi për të arritur progres drejt Objektivit Strategjik 2, është i vetmi trend shqetësues që duhet të adresohet urgjentisht pasi kërcënon zhvillimin më të gjerë industrial dhe e ekspozon Kosovën ndaj goditjeve të dëmshme ekonomike. Deficiti tregtar i prodhimit shkaktohet nga importet e larta si të produkteve të ndërmjetme ashtu edhe të mallrave përfundimtare, të cilat ndikojnë në të gjithë sektorët kryesorë të ekonomisë së Kosovës, siç janë druri, agrobiznesi, tekstili ose metali.

Progresi i mirë i zbatimit të veprimeve të politikës është vënë re se shpesh shoqërohet me trende pozitive në performancën e industrisë në lidhje me Objektivat Strategjike. Në këtë mënyrë, paketa e politikës industriale mund të konsiderohet mjaft efektive.

Në përgjithësi, rëndësia e veprimeve të politikës të parashikuara në Planin e Veprimit të SZHIMB-së është vlerësuar të jetë mjaft e lartë - por ajo ndryshon për paketat e politikës në të gjitha objektivat strategjike. Vlerësimi mesatar i rëndësisë është më i lartë për veprimet e politikës që synojnë krijimin mundësive për punësim gjithëpërfshirës dhe të denjë (Objektivi Strategjik 3) - i cili është gjithashtu Objektivi Strategjik me performancën më të mirë. Nga ana tjetër, vlerësimi më i ulët është për veprimet e politikës që synojnë

uljen e deficitit tregtar industrial (Objektivi Strategjik 2) – i cili është gjithashtu Objektivi Strategjik më pak i suksesshëm.

Vlen të përmendet se, në kuadër të Objektivit Strategjik 3, por edhe të Objektivit Strategjik 4, u arritën rezultate të mira me një numër relativisht të vogël të veprimeve të politikës – duke treguar efikasitet të mirë të politikës në këto fusha. Këto janë gjithashtu Objektivat Strategjike me shkallën më të lartë të zbatimit të veprimeve. Nga ana tjetër, një numër relativisht i madh i veprimeve të politikës nuk solli progresin e dëshiruar në kuadër të Objektivit Strategjik 2, duke sinjalizuar efikasitet të ulët të politikës në këtë fushë.

Zbatimi i veprimeve të politikës

Plani i Veprimit përbëhet nga 75 masa, dhe është mjaft gjithëpërfshirës – ndoshta edhe tepër gjithëpërfshirës? Megjithatë, në përgjithësi, progresi në zbatim ka qenë mjaft inkurajues, ku më shumë se dy të tretat e veprimeve janë zbatuara ose plotësisht (51%) ose pjesërisht (20%).

Faktori kryesor nxitës i zbatimit ishte nëse ishte identifikuar një burim financimi në kohën e hartimit të politikës. Më shumë se gjysma e aktiviteteve pa financim të parapërgatitur nuk u zbatuan, krahasuar me vetëm 24% të atyre me financim të siguar. Financimi nga donatorët ka rritur edhe më shumë mundësinë e zbatimit: Të gjitha aktivitetet e financuara nga donatorët të identifikuar paraprakisht janë zbatuar ose pjesërisht ose plotësisht.

Vonesa ose moszbatimi kryesisht lidhet me varësitë strukturore ose ligjore, sfidat e koordinimit, mangësitë e kapaciteteve institucionale ose administrative, kufizimet buxhetore dhe planifikimin apo kohëzgjatjen joadekuate.

Sfidat e mbetura

Deficiti tregtar është e vetmja fushë e performancës së industrisë me një trend negativ. Kjo ndodh pavarësisht se Plani i Veprimit 2023-2025 kishte parashikuar burime të konsiderueshme për adresimin e këtij problemi. Në fakt, 25% e instrumenteve në Planin e Veprimit (d.m.th 18 veprime të politikës) ishin të dedikuara për këtë Objektiv Strategjik. Dy të tretat e këtyre veprimeve janë zbatuar ose zbatuar pjesërisht, që është pak më pak se mesatarja e zbatimit për të gjitha veprimet (71%). Paketa e politikës për këtë fushë është perceptuar gjithashtu si më pak e rëndësishme në mesin pesë objektivave strategjike.

Nga gjashtë aktivitetet që synojnë posaçërisht sfidën e zëvendësimit të importeve me prodhim vendor - shkaku kryesor i deficitit tregtar - vetëm një është zbatuar plotësisht. Kjo tregon se, pavarësisht përpjekjeve të konsiderueshme, qasja aktuale nuk është mjaft efektive për të adresuar sfidat kryesore.

Madhësia e vogël e tregut të brendshëm të Kosovës është sfidë strukturore, duke kufizuar mundësinë e kompanive për të arritur ekonomitë e shkallës dhe duke i detyruar të konkurrojnë në tregje të vogla në vend të prodhimit masiv. Sektorët e suksesshëm, siç janë produktet e drurit dhe tekstilet, janë përqendruar në segmente dhe fusha me vlerë të lartë përmes dizajnit dhe produkteve të prodhuara me porosi. Megjithatë, progresi më i gjerë drejt ngushtimit të çekuilibrit tregtar industrial kërkon kapërcimin e barrierave kryesore për eksportuesit me potencial të lartë, duke përfshirë qasjen në kapital, pengesat e certifikimit dhe mungesën e aftësive të avancuara prodhuese. Politikat e ardhshme duhet të vendosin

prioritet në eliminimin e këtyre pengesave si një mjet për të ulur deficitin tregtar dhe për të nxitur rritje industriale të qëndrueshme.

Si përfundim, megjithëse Plani i Veprimit ka sjellë rezultate pozitive në avancimin e konkurrencës industriale, krijimin e vendeve të punës dhe mbrojtjen e mjedisit, deficitin e vazhdueshëm tregtar i prodhimit mbetet një pikë e dobët kritike. Vlerësimi nxjerr në pah nevojën për ndërhyrje më të synuara dhe efektive politike - sidomos në financim, certifikim dhe zhvillimin e aftësive - për të adresuar këtë sfidë. Për më tepër, koordinimi i fuqishëm, ndërtimi i kapaciteteve institucionale dhe zotimet financiare të hershme do të jenë vendimtare për të garantuar suksesin e qëndrueshëm të politikës industriale. Duke u përqendruar në këto fusha, Kosova mund të forcojë bazën e saj industriale, të zvogëlojë varësinë nga importi dhe të përmirësojë pozicionin e saj në tregjet rajonale dhe globale, duke siguruar kështu qëndrueshmëri ekonomike afatgjatë.

Përditësimi dhe rishikimi i Planit të Veprimit të SZHIMB-së

Një nga qëllimet kryesore të këtij vlerësimi është nxjerrja e mësimave nga përvoja e kaluar dhe ofrimi i udhëzimeve për hartimin e Planit të Ardhshëm të Veprimit për periudhën trevjeçare 2026-2028. Gjetjet e vlerësimit u përdorën për të reflektuar mbi instrumentet e Planit aktual të Veprimit që duhet të vazhdojnë (pa ndryshime ose me ndryshime të vogla) në Planin e ardhshëm dhe ato që duhet të ndërpriten (ose të modifikohen në mënyrë të konsiderueshme).

Për të nxjerrë këto rekomandime, u analizuan të dhëna të ndryshme. Më saktësisht, këto rekomandime u bazuan: (1) nëse një veprim i politikës është raportuar si "i zbatuar" brenda një afati të kaluar (instrumentet që mund të konsiderohen "të përfunduara"), (2) nëse një veprim i politikës nuk ka filluar ende, edhe pse Plani e parashikon, (3) shkalla e rëndësisë, dhe (4) rezultatet e një procesi votimi me Grupin e Gjerë të Monitorimit në shtator 2025.

Rekomandimet e nxjerra u diskutuan më pas në detaje me Departamentin e Industrisë të MINT-it. Së bashku me GPI-në, stafi i Departamentit të Industrisë shqyrtoi Planin e Veprimit dhe, hap pas hapi, vendosi për një rekomandim përfundimtar për secilin veprim të politikës, duke marrë parasysh gjetjet e vlerësimit dhe kontributet e ndryshme të përmendura më lart. Shtojca 2 shpjegon metodologjinë në mënyrë më të detajuar dhe përfshin një tabelë që paraqet një pasqyrë të rekomandimeve për secilin instrument të politikës në Planin e Veprimit 2023-2025.

Rekomandimet e pasqyruara aty mbështeten në premisën se Plani i Veprim të SZHIMB-së 2023-2025, me gjithsej 75 iniciativa të politikës, ishte jashtëzakonisht gjithëpërfshirës dhe ambicioz - ndoshta tepër ambicioz për kapacitetet ekzistuese zbatuese të institucioneve qeveritare. Prandaj, një qëllim tjetër ishte të vlerësohej nëse numri i instrumenteve mund të reduktohet për ta bërë paketën e politikës industriale më të përqendruar, më të synuar dhe më të realizueshme për zbatim.

Siç shihet në tabelën në Shtojcën 2, rekomandohet që 24 veprime të ndërpriten ose të hiqen (shumë prej të cilave tashmë kanë përfunduar plotësisht që nga lansimi i politikës industriale në vitin 2023). Përveç kësaj, për gjashtë nga veprimet ekzistuese të politikës propozohet që ato të modifikohen ndjeshëm ose të zëvendësohen. Për instrumentet e tjera të politikës rekomandohet vazhdimi i tyre (megjithëse për disa prej tyre do të sugjerohen

modifikime të vogla). Ato do të plotësohen me disa instrumente të reja, të cilat do të përzgjidhen në mënyrë të synuar dhe strategjike. Së bashku, këto do të përbëjnë Planin e Ri të Veprimit për periudhën 2026-2028.

SHTOJCA

6.1. SHTOJCA 1: ANALIZA SHITESË MBI PROGRESIN DREJT OBJEKTIVAVE STRATEGJIKE

Në kapitullin e mësipërm III, progresi drejt Objektivave Strategjike të SZHIMB-së është vlerësuar përmes një mase të vetme, konkretisht ndryshimit në përqindje të treguesit kyç të performancës (TKP) për periudhën 2022-2024.

Si analizë plotësuese, në këtë Shtojcë llogariten edhe dy masa të tjera të performancës. Së pari, vlerësohet se sa (në përqindje) nga objektivat²⁰ për vitin 2026 dhe 2030 janë arritur tashmë deri në vitin 2024. Për këtë qëllim, përdoren formulat e mëposhtme për matjen e progresit drejt objektivave sasiore për vitet 2026 dhe 2030.

$$(i) \%Arrijja_{2026} = \frac{Vlera_{2024} - Vlera\ bazë_{Vlera\ bazë\ Viti}}{Caku_{2026} - Vlera\ bazë_{Vlera\ bazë\ Viti}} \times 100$$

$$(ii) \%Arrijja_{2030} = \frac{Value_{2024} - Vlera\ bazë_{Vlera\ bazë}}{Target_{2030} - Vlera\ bazë_{Vlera\ bazë\ Viti}} \times 100$$

Me:

- $\%Achievement_{year}$ përqindja e objektivave për vitin 2026 ose 2030 e arritur tashmë deri në vitin 2024
- $Vlera_{2024}$ vlera e treguesit në vitin 2024
- $Caku_{viti}$ vlera e synuar për vitin 2026 ose 2030
- $Vlera\ bazë_{Vlera\ bazë\ Viti}$ vlera bazë në vitin bazë
- $Vlera\ bazë\ Viti$ viti i vlerës bazë (siç përcaktohet nga Plani i Veprimit)

Në thelb, kjo metrikë mat si në vijim: Nëse e konsiderojmë ndryshimin mes vlerës bazë dhe vlerës së synuar si distancë që duhet përshkuar, çfarë pjese të kësaj distance kemi arritur tashmë të mbulojmë? Kjo analizë plotëson vlerësimin e paraqitur në tekstin kryesor, i cili ka ndihmuar për t'iu përgjigjur pyetjes: A është bërë progres drejt arritjes së Objektivave Strategjike të SZHIMB-së? A kanë lëvizur TKP-të në drejtimin e duhur? që kur u lansua Plani i Veprimit? Me këtë "Shkallë të Arritjes", ne mund t'i përgjigjemi gjithashtu pyetjes: Sa progres është arritur, pra sa janë afruar TKP-të drejt objektivave për vitet 2026 dhe 2030 (krahasuar me vitin bazë kur janë përcaktuar objektivat)?

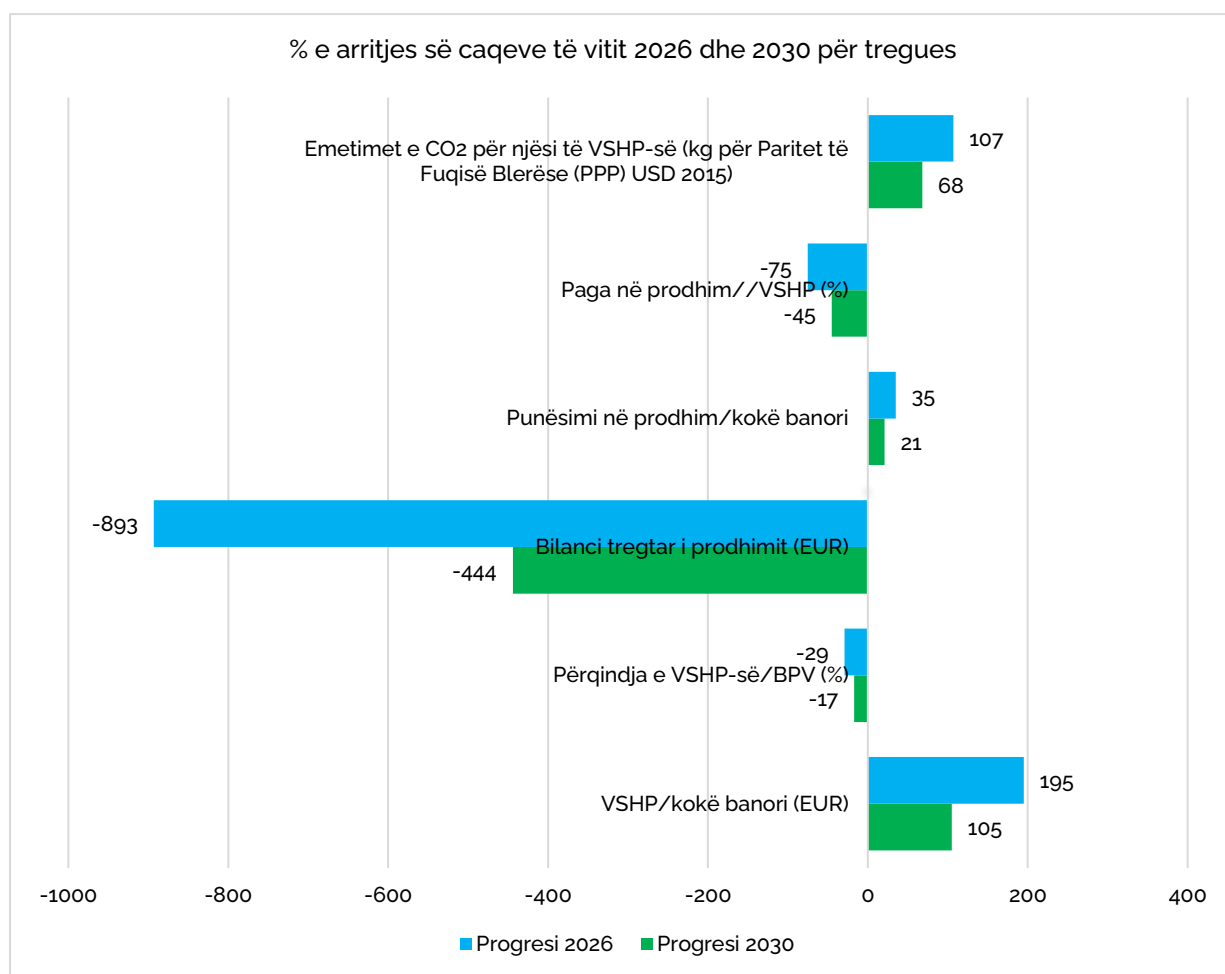
Figura 6 tregon rezultatet e llogaritjeve përkatëse për shtatë treguesit që matin performancën e industrisë. Rezultatet tregojnë se industria ka tejkaluar pritshmëritë për dy TKP (konkretisht VSHP për kokë banori dhe emetimet e CO₂ për njësi të VSHP-së), për të cilët objektivat e vitit 2026 janë tejkaluar. Figura 6 oo ashtu, rezulton se 35% e objektivit të punësimit për vitin 2026 (i matur përmes punësimit në sektorin e prodhimit për kokë banori) është arritur. Megjithatë, rezultatet tregojnë gjithashtu nivele negative të arritjes për tre TKP-të, përkatësisht përqindjen e VSHP-së në BPV, përqindjen e fondit të pagave në

²⁰ Objektivat konkrete sasiore janë përcaktuar për secilin Objektiv Strategjik në momentin e hartimit të Planit të Veprimit.

industrinë përpunuese në VSHP dhe, më së theksuari, bilancin tregtar të industrisë përpunuese.

Duhet theksuar se kjo lidhet me përdorimin e viteve të ndryshme bazë në këtë analizë, krahasuar me analizat e paraqitura më sipër. Për llogaritjet e bëra këtu, është përdorur vlera bazë që ka shërbyer për përcaktimin e objektivave sasiore, e cila zakonisht nuk i përket vitit 2022. Ndërkohë, viti 2022 ka qenë viti referues për llogaritjet e paraqitura në kapitullin e mësipërm III. Në shumicën e rasteve, vlera bazë në këtë analizë i përket vitit 2020 ose 2021, që përfaqëson pikën më të fundit të të dhënave në kohën e hartimit të Planit të Veprimit. Kjo shpjegon disa nga mospërputhjet që vërehen gjatë krahasimit të rezultateve të kësaj analize me ato të paraqitura kapitullin III më sipër. Po ashtu, duhet theksuar se për treguesin e lidhur me Objektivin Strategjik 5, në Planin e Veprimit të SZHIMB-së nuk janë përcaktuar vlera bazë dhe as objektiva, prandaj ky tregues nuk mund të llogaritet sipas kësaj metode. Këto dy kufizime të njëjta vlejné edhe për analizat e paraqitura më poshtë (rreth Figurës 7).

FIGURA 6: NORMAT E ARRITJES SË OBJEKTIVAVE PËR VITET 2026 DHE 2030 PËR TKP-TË QË MATIN OBJEKTIVAT STRATEGJIKË (NË % TË DIFERENCËS NDËRMJET VLERËS SË SYNUAR DHE VLERËS BAZË)

Së dyti, u krye një analizë tjetër që ndihmon për të kuptuar më mirë nëse *ritmi* i progresit të vërejtur ka qenë mjaftueshëm i shpejtë. Në terma teknikë, kjo llogaritje na mundëson të përcaktojmë nëse rezultatet ose vlerat e vëzhguara për vitin 2024 janë në përputhje me

trendët lineare të pritshme, të cilat llogariten mbi bazën e vlerave bazë dhe objektivit për vitin 2030. Për këtë qëllim, përdoret formula vijuese:

$$(i) \text{Expyinc}_{2030} = \frac{(Caku_{2030} - \text{Vlera bazë}_{\text{Vlera bazëViti}})}{(2030 - \text{Vlera bazëViti})}$$

Me:

- Expyinc_{2030} rritja lineare vjetore e pritur bazuar në objektivin e vitit 2030
- $Caku_{2030}$ vlera e synuar për vitin 2030
- $\text{Vlera bazë}_{\text{Vlera bazëViti}}$ vlera bazë në vitin bazë
- Vlerat bazëViti viti i vlerës bazë (siç përcaktohet nga Plani i Veprimit)

$$(ii) \text{ExpValue}_{2024} = \text{Vlera bazë}_{\text{Vlera bazëViti}} + (2024 - \text{Vlera bazëViti}) \times \text{Expyinc}_{2030}$$

Me:

- ExpValue_{2024} vlera e pritur bazuar në një projeksion linear bazuar në objektivin e vitit 2030

$$(iii) \% \text{ArritjaE normalizuar}_{2030} = \frac{\text{Vlera}_{2024} - \text{ExpValue}_{2024}}{\text{ExpValue}_{2024}} \times 100$$

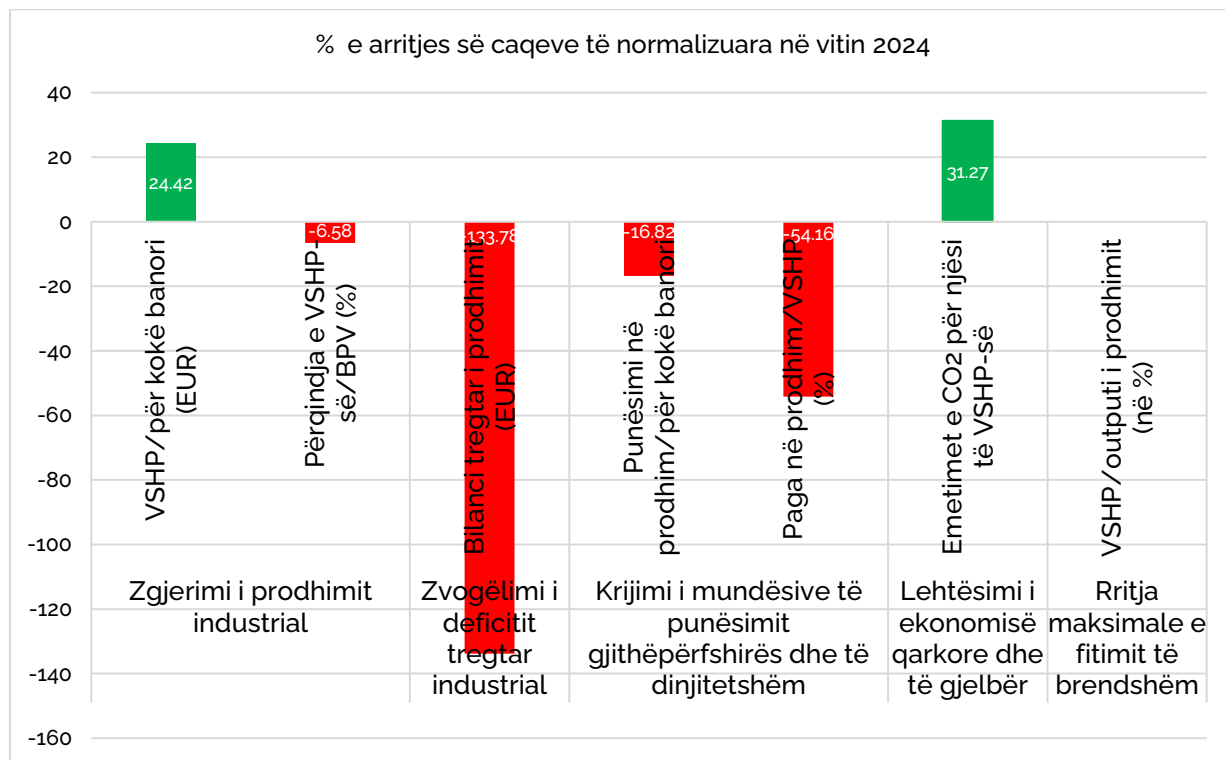
Me $\% \text{ArritjaE normalizuar}_{2030}$ përqindja e arritjes së objektivit të normalizuar të vitit 2030.

Krahasuar me treguesit e mëparshëm, kjo metrikë na lejon të adresojmë gjithashtu pyetjen e mëposhtme të vlerësimit: A ka *qenë mjaftueshëm i shpejtë progresi* për të arritur objektivat e vitit 2030 në kohë?²¹ Me fjalë të tjera, kjo jo vetëm që na lejon të vlerësojmë nëse TKP-të kanë lëvizur në drejtimin e duhur dhe sa kanë përparuar, por gjithashtu merr parasysh komponentin kohor (kohëzgjatjen). Për këtë, krahasohet vlera aktuale e çdo TKP-je në vitin 2024 me vlerën e saj të pritshme për vitin 2024 (pra, variabla ExpValue_{2024} e përshkruar më sipër). Vlera e pritshme tregon në thelb ku do të ishte TKP nëse progresi do të ishte realizuar saktësisht sipas pritshmërive (ose objektivave) në kohën kur është hartuar Plani i Veprimit. Në grafik, kjo quhet "objektiv i normalizuar".

Figura 7 paraqet për secilin TKP përqindjen e arritjes së objektivave të normalizuara për vitin 2024. Duhet interpretuar kështu: Një rezultat prej 10% do të thotë se treguesi përkatës është përmirësuar 10% më shumë se pritej (ku "pritshmëria" përcaktohet nga objektivi i normalizuar për vitin 2024). Figura 7 tregon se në fakt vetëm dy TKP janë në rrugën e duhur për të arritur vlerat e objektivit për vitin 2030 brenda afatit: VSHP për kokë banori dhe emetimet e CO₂ për njësi të VSHP-së. Progresi për tre TKP-të tjera (përqindja e VSHP-së në BPV, punësimi në industrinë përpunuese për kokë banori, përqindja e fondit të pagave në VSHP) është më i ngadaltë se parashikuar. Së fundmi, një nga TKP-të (bilanci tregtar i industrisë përpunuese) ka shënuar regres, d.m.th nuk ka shënuar progres dhe madje po shkon në drejtimin e gabuar (siç tregohet nga "norma e arritjes" negative më e ulët se -100%).

²¹ Siç u përmend, kjo metrikë përdor supozimin se progresi është linear, d.m.th se TKP përkatës ndryshon me të njëjtën masë çdo vit (ku ndryshimi vjetor korrespondon me diferencën ndërmjet objektivit dhe vlerës bazë, e pjesëtuar me numrin e viteve të periudhës kohore të mbuluar).

FIGURA 7: NORMA E ARRITJES SË OBJEKTIVAVE TË NORMALIZUARA PËR VITIN 2030 PËR TKP-TË QË MATIN OBJEKTIVAT STRATEGJIKË (NË % TË DIFERENCËS NDËRMJET VLERËS AKTUALE DHE VLERËS SË PRITSHME PËR VITIN 2024)

6.2. SHTOJCA 2: REKOMANDIME PËR VAZHDIMIN OSE JO TË INSTRUMENTEVE TË POLITIKËS NË PLANIN E VEPRIMIT 2023-2025

KONTEKSTI DHE METODOLOGJIA

Për të monitoruar progresin në zbatimin e Strategjia për Zhvillim Industrial dhe Mbështetje të Biznesit 2030 (SZHIMB 2030), Ministria e Industrisë, Ndërmarrësisë dhe Tregtisë (MINT), në emër të Qeverisë së Kosovës, mbledh rregullisht informacion mbi statusin e zbatimit të veprimeve të politikës (ose instrumenteve të politikës) të listuara në Planin e Veprimit 2023-2025. Raundi i fundit i mbledhjes së këtyre të dhënave u zhvillua në korrik 2025 dhe rezultatet u publikuan në Raportin e Monitorimit.

Për më tepër, si pjesë e projektit për vlerësimin e Planit të Veprimit 2023-2025 të SZHIMB-së, ekipi i projektit zhvilloi një anketë online nën drejtimin e GPI-së për të mbledhur të dhëna shtesë. Anëtarët e Grupit të Monitorimit të SZHIMB-së 2030 (Politika Industriale) u ftuan të marrin pjesë në këtë anketë mes datave 7 gusht 2025 dhe 6 shtator 2025.

Vetë vlerësimi analizon arritjet e realizuara në lidhje me Objektivat Strategjike dhe brenda fushave të ndërhyrjes së SZHIMB-së 2030. Ai gjithashtu shqyrton në mënyrë sistematike progresin e arritur në zbatimin e instrumenteve të ndryshme të politikës (të listuara në Planin e Veprimit) dhe faktorët kryesorë që kanë ndikuar në zbatimin e tyre. Qëllimi i këtij vlerësimi është nxjerrja e mësimave nga përvoja e kaluar dhe ofrimi i udhëzimeve për hartimin e Planit të Ardhshëm të Veprimit për periudhën trevjeçare 2026-2028.

Bazuar në gjetjet e vlerësimit, ekipi i projektit ka pasur detyrë të analizojë se cilët instrumente të Planit aktual të Veprimit duhet të vazhdojnë në Planin e ardhshëm dhe cilët të ndërpriten (ose të modifikohen). Për këtë qëllim, ekipi i projektit analizoi të dhëna të ndryshme dhe realizoi aktivitete të synuara shtesë. Më konkretisht, rekomandimet për veprimet e politikës që duhet të vazhdojnë ose ndërpriten u bazuan në inpute të mëposhtme (të dobishme edhe për vendimmarrjen e MINT):

- Një listë që identifikon veprimet e politikës që raportohet se janë "zbatuar" dhe ku afati (i përcaktuar në Planin e Veprimit) ka kaluar (pra, kjo është lista e instrumenteve që mund të konsiderohen "të përfunduara" dhe potencialisht të hiqen nga plani i ri i veprimit).
- Një listë që identifikon veprimet e politikës që raportohet se nuk janë zbatuar ende, d.m.th nuk kanë filluar as pavarësisht se Plani i Veprimit parashikonte fillimin e tyre (pra, kjo është lista e instrumenteve ku nuk është e qartë nëse institucioni përgjegjës ka ende ndërmend t'i zbatojë).
- Vlerësimi i rëndësisë që u caktua për të gjitha veprimet e politikës (i llogaritur si mesatare e vlerësimeve të bëra nga tre grupe palësh të interesit: Grupi i Monitorimit të Politikës Industriale gjatë një punëtorie në fillim të gushtit 2025, të anketuarit që janë përgjigjur në anketën online dhe ekspertët e GPI-së).

- Vlerësimet nga ushtrimi i votimit (duke përdorur platformën online Mentimeter) me Grupin më të gjerë të Monitorimit, i cili u zhvillua gjatë një punëtorie më 30 shtator 2025.

Rekomandimet e nxjerra u diskutuan më pas në detaje me Departamentin e Industrisë të MINT gjatë një punëtorie më 18 dhe 19 tetor 2025. Së bashku me GPI-në, stafi i Departamentit të Industrisë shqyrtoi Planin e Veprimit dhe, hap pas hapi, dha vlerësimin në nivel ekspertësh për të vendosur një rekomandim përfundimtar për secilin veprim të politikës ekzistuese, duke marrë parasysh gjetjet e vlerësimit dhe kontributet e ndryshme që GPI kishte mbledhur (shih më sipër). Gjatë këtij procesi, ata gjithashtu vlerësuan mundësinë e nisjes së atyre instrumenteve politikë që ishin parashikuar në Planin e Veprimit, por që ende nuk ishin filluar. Ky vlerësim i realizueshmërisë përfshiu disa dimensione, duke përfshirë mbështetjen e institucioneve përgjegjëse për zbatimin, implikimet financiare, si dhe nëse periudha e Planit të ardhshëm të Veprimit (2026-2028) ofron një afat kohor realist për implementim.

Seksioni i mëposhtëm dhe tabela e mëposhtme përmbledhin shkurtimisht rezultatet e të gjitha këtyre aktivitetëve dhe ripërsëritjeve, dhe sintetizojnë listën përfundimtare të rekomandimeve të ekipit të projektit për veprimet e politikës që duhet ndërprerë.

REKOMANDIMET

Ky seksion jep një pasqyrë të rekomandimeve që ekipi i projektit ka nxjerrë për secilin nga instrumentet e politikës në Planin aktual të Veprimit. Së pari, duhet theksuar se, duke përfshirë 75 iniciativa të politikës, Plani i Veprimit të SZHIMB-së për vitet 2023-2025 ishte mjaft gjithëpërfshirës dhe ambicioz – ndoshta tepër ambicioz për kapacitetet ekzistuese të zbatimit në institucionet qeveritare. Prandaj, një qëllim i përgjithshëm i këtij aktiviteti ishte gjithashtu të shihej nëse mund të reduktohej numri i instrumenteve për ta bërë paketën e politikës industriale më të përqendruar, të synuar dhe për të rritur gjasat e zbatimit.

Tabela më poshtë paraqet listën e plotë të instrumenteve të politikës që përmenden në Planin e Veprimit 2023-2025 për SZHIMB 2030. Ajo gjithashtu raporton gjendjen e zbatimit (në veçanti nëse zbatimi është raportuar si "i përfunduar" ose përndryshe, "ende nuk ka filluar"), vlerësimin mesatar të rëndësisë dhe pjesëmarrjen e pjesëmarrësve në punëtorinë e Grupit të Monitorimit në shtator 2025 që mbështetnin vazhdimin e instrumentit përkatës.

Kolona përfundimtare përmban rekomandimin. Instrumentet me shkronja të kuqe janë ato ku rekomandohet ndërprerja; me shkronja të gjelbra janë instrumentet që propozohet të vazhdojnë; me ngjyrë të portokalltë janë veprimet e politikës ku rekomandohen disa modifikime ose zëvendësime.

Siç shihet në këtë tabelë, ka 24 Veprime që rekomandohet të ndërpriten ose hiqen. Shumë prej tyre janë përfunduar plotësisht që nga lansimi i politikës industriale në vitin 2023. Për më tepër, praktikisht të gjitha veprimet e politikës ku zbatimi ende nuk ka filluar dhe për të cilat rekomandojmë të ndërpriten karakterizohen nga vlerësimi relativisht i ulët i rëndësisë

dhe/ose nga një pjesëmarrje e ulët e palëve të interesit që votuan për vazhdimin e tyre. Në rastet e pakta ku ky model nuk është kaq i qartë, argumenti kryesor për ndërprerjen e instrumentit të caktuar lidhet me shqetësimet ekzistuese për realizueshmërinë e tij.

Përveç kësaj, për gjashtë nga veprimet ekzistuese të politikës propozohet që ato të modifikohen ndjeshëm ose të zëvendësohen. Për instrumentet e tjera të politikës rekomandohet vazhdimi i tyre (megjithëse për disa prej tyre do të sugjerohen modifikime të vogla). Ato do të plotësohen me disa instrumente të reja, të cilat do të përzgjidhen në mënyrë të synuar dhe strategjike. Së bashku, këto do të përbëjnë Planin e Ri të Veprimit për periudhën 2026-2028.

Tabela e instrumenteve në Planin e Veprimit 2023-2025 me rekomandime

Nr.	Emri i veprimeve të politikës	Statusi i zbatimit	Vlerësimi i rezultatit	Përqindja e të anketuarve në punëtori që favorizojnë vazhdimin (shtator 2025)	Rekomandimi
1.1.1	Të hartohet studimi i fizibilitetit për themelimin e Bankës së Zhvillimore të Kosovës	Zbatimi nuk ka filluar ende	5.6	69%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
1.1.2	Të kompletohet korniza rregullatore për tregun e letrave me vlerë të korporatave dhe instrumentet e ngjashme të financimit	Zbatimi nuk ka filluar ende	8.7	77%	Të ndërpritet / të hiqet
1.1.3	Krijimi i Zyrës Këshilluese për Qasje në Financa	Zbatimi nuk ka filluar ende	7.0	69%	Të vazhdohet
1.2.1	Hartimi i Ligjit për Fondin Sovran	Zbatimi ka përfunduar	7.1	23%	Të ndërpritet / të hiqet
1.2.2	Hartimi i akteve nënligjore që rrjedhin nga ligji i ri për parqet industriale dhe teknologjike	Zbatimi ka përfunduar	6.0	46%	Të ndërpritet / të hiqet
1.2.3	Të kryhet një studim që vlerëson ndikimin e parqeve industriale aktuale në krijimin e vendeve të punës, eksportet dhe zhvillimin ekonomik	Zbatimi ka përfunduar	6.3	62%	Të ndërpritet / të hiqet
1.2.4	Finalizimi i tri parqeve industriale të specializuara me karakteristika miqësore për mjedisin	Në zbatim	9.0	100%	Të vazhdohet
1.2.5	Krijimi i një parku industrial të gjelbër	Në zbatim	8.5	92%	Të vazhdohet
1.2.6	Përgatitja e videove promovuese për storiet e suksesit të IHD-ve në Kosovë	Në zbatim	4.2	58%	Të vazhdohet
1.2.7	Hartimi i ligjit që përcakton statusin e kampionëve kombëtarë	Zbatimi nuk ka filluar ende	3.3	17%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
1.2.8	Ofrimi i lehtësirave në tatim në të ardhurat e korporatave për investime strategjike	Zbatimi nuk ka filluar ende	6.1	75%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
1.2.9	Hartimi i një programi për promovimin e investimeve (dokument strategjik)	Në zbatim	9.6	83%	Të vazhdohet
1.3.1	Organizimi i një ekspozite digjitale për industrinë prodhuese	Zbatimi nuk ka filluar ende	6.8	91%	Të vazhdohet
1.3.2	Ofrimi i kuponëve (me bashkëfinancim) për transformim digjital dhe siguri kibernetike	Në zbatim	8.7	64%	Të modifikohet / të zëvendësohet
1.3.3	Ofrimi i objekteve publike për hapje të qendrave të inovacionit digjital në shërbim të industrisë	Në zbatim	6.2	73%	Të vazhdohet
1.3.4	Krijimi i programit për vullnetarët digjital në shërbim të ndërmarrjeve tradicionale të prodhimit	Zbatimi nuk ka filluar ende	5.7	55%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet

1.3.5	Krijimi i modeleve të marrëveshjeve për mbrojtje të të dhënave bazuar në legjislacionin në fuqi për t'ju shërbyer kompanive prodhuese dhe bizneseve tjera	Zbatimi nuk ka filluar ende	3.3	45%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
1.4.1	Krijimi i Instrumentit Nacional për Certifikim të Produkteve	Në zbatim	9.0	90%	Të vazhdohet
1.4.2	Ofrimi i mbështetjes financiare për trupat për vlerësim të konformitetit (TVK) për të përmirësuar pajisjet e tyre dhe për të ndërtuar kapacitete operacionale	Në zbatim	8.7	80%	Të vazhdohet
1.4.3	Hartimi i një plani të veprimit që përcakton hapat që Drejtoria e Akreditimit të Kosovës (DAK) duhet të ndërmarrë për të përmbushur kërkesat për anëtarësim të plotë në Organizatat Evropiane të Akreditimit (EA).	Në zbatim	9.1	90%	Të modifikohet / të zëvendësohet
1.4.4	Hartimi i ligjit për mbikëqyrjen e përputhshmërisë së produkteve në treg	Në zbatim	8.4	70%	Të vazhdohet
1.4.5	Hartimi i akteve nënligjore që rrjedhin nga ligji për sigurinë e përgjithshme të produkteve	Zbatimi nuk ka filluar ende	7.6	50%	Të vazhdohet
1.4.6	Hartimi i akteve nënligjore që rrjedhin nga ligji për sigurinë e përgjithshme të produkteve	Në zbatim	8.6	82%	Të vazhdohet
1.4.7	Organizimi i punëtorive për zbatimin e legjislacionit teknik për infrastrukturën e cilësisë dhe standardet mbështetëse	Në zbatim	5.7	82%	Të vazhdohet
1.4.8	Takime informuese me bizneset mbi krijimin e organeve certifikuese për grupe të caktuara të produkteve joushqimore	Në zbatim	6.7	91%	Të vazhdohet
1.4.9	Organizimi i fushatave ndërgjegjësuere për promovimin e dispozitave të Ligjit për Mbrojtjen e Konsumatorit lidhur me garancitë e produkteve	Në zbatim	5.0	100%	Të vazhdohet
2.1.1	Zgjerimi i dritares së eksportit në kuadër të FKGK-së	Në zbatim	9.1	90%	Të vazhdohet
2.1.2	Krijimi i Qendrës për Informacion mbi Tregun e Eksportit (QITE).	Në zbatim	7.3	70%	Të vazhdohet
2.1.3	Organizimi i misioneve të shitjeve në tregjet e huaja për kompani të gatshme për eksport në sektorë specifikë	Në zbatim	6.5	100%	Të vazhdohet
2.1.4	Identifikimi i klientëve potencialë në tregjet e huaja dhe organizimi i vizitave brenda vendit	Në zbatim	7.3	90%	Të vazhdohet
2.1.5	Organizimi i takimeve rajonale B2B midis furnizuesve lokalë dhe rajonale për krijimin e rrjeteve të bashkëpunimit	Në zbatim	7.7	90%	Të vazhdohet
2.1.6	Zhvillimi i analizës për të vlerësuar ndikimin e aktiviteteve për promovim të eksporteve	Në zbatim	5.3	50%	Të vazhdohet
2.1.7	Krijimi i programi për mentorim për të lidhur anëtarët e diasporës së Kosovës me përvojë në prodhim me eksportuesit potencial	Në zbatim	6.7	100%	Të vazhdohet
2.1.8	Kompletimi i katalogut (regjistrit) të eksportuesve të Kosovës	Zbatimi ka përfunduar	5.7	50%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet

2.1.9	Angazhimi i anëtarëve të diasporës për të ndihmuar eksportet në industri në kuadër të Programit për Diplomaci Qytetare	Zbatimi nuk ka filluar ende	3.7	90%	Të vazhdohet
2.2.1	Përgatitja e analizës për identifikimin e listës së produkteve strategjike të prodhimit për eksport	Zbatimi ka përfunduar	6.3	70%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
2.2.2	Negocimi i tri marrëveshjeve tregtare me fushëveprim të pjesshëm	Në zbatim	4.7	70%	Të vazhdohet
2.2.3	Mbështetje për krijim të brendeve të jashtme për lehtësimin e depërtimit të ndërmarrjeve prodhuese në tregjet e reja të eksportit, në bashkëpunim me partnerët e jashtëm afarist dhe të diasporës	Zbatimi nuk ka filluar ende	7.0	90%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
2.3.1	Përgatitja e analizës për të identifikuar produktet finale të importuara me potencial për t'u zëvendësuar	Zbatimi ka përfunduar	6.7	44%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
2.3.2	Përmirësimi i regjimit tarifor të importit për të ofruar mbrojtje për produktet strategjike	Zbatimi nuk ka filluar ende	3.7	89%	Të vazhdohet
2.3.3	Përfshirja e marzhës preferenciale kalimtare në prokurim publik për produktet vendore (shënim: nuk vlen për produktet me origjinë nga BE-ja, CEFTA, SHBA-të dhe EFTA)	Zbatimi nuk ka filluar ende	6.5	33%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
2.3.4	Ofrimi i granteve për të rinjtë, përmes qendrave të inovacionit, për të zhvilluar projekte krijuese promovuese për konsumin e produkteve vendore	Zbatimi nuk ka filluar ende	5.0	78%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
2.3.5	Lansimi i një fushate informuese për të rritur ndërgjegjësimin e qytetarëve për të blerë produkte vendore	Zbatimi nuk ka filluar ende	6.3	78%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
2.3.6	Hartimi i politikës tregtare (programi tregtar)	Në zbatim	7.8	56%	Të vazhdohet
3.1.1	Zhvillimi i një hulumtimi të plotë për të identifikuar mangësitë e aftësive në tregun e punës së industrisë dhe për të kuptuar sfidat e punëdhënësve në gjetjen e punëtorëve të kualifikuar	Zbatimi ka përfunduar	9.3	50%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
3.1.2	Ofrimi i ndihmës financiare për shoqatat e prodhuesve për të menaxhuar këshillat sektoriale të punës	Në zbatim	6.8	60%	Të vazhdohet
3.1.3	Hartimi i ligjit për këshillat industriale	Zbatimi ka përfunduar	7.5	30%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
3.1.4	Krijimi i një programi punësimi në prodhim brenda kornizës së Masave Aktive të Tregut të Punës (masat: trajnim në vendin e punës dhe subvencionim i pagave)	Në zbatim	9.3	50%	Të vazhdohet
3.1.5	Krijimi i një skeme kreditore (kupon) për përmirësimin e aftësive në tregun e punës	Në zbatim	7.9	80%	Të modifikohet / të zëvendësohet
3.1.6	Mbështetja për hapjen e qendrave jopublike të trajnimit të akredituara me programe për përmirësimin e aftësive në industri	Në zbatim	9.3	90%	Të vazhdohet
3.1.7	Mbështetja për hartimin e programeve të trajnimit për zhvillimin e aftësive në industri	Në zbatim	8.5	80%	Të modifikohet / të zëvendësohet
3.2.1	Hartimi i një analize për të vlerësuar shkallën e informalitetit në punësim sipas aktiviteteve të industrisë	Zbatimi ka përfunduar	3.0	56%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet

3.2.2	Përcaktimi i pragut të pagës së jetesës në industri (një prag jo i detyrueshëm i të ardhurave më i lartë se paga minimale) dhe ofrimi i mirënjohjes për kompanitë që ofrojnë paga mbi prapun e përcaktuar	Në zbatim	7.3	56%	Të vazhdohet
3.3.1	Organizimi i Javës së Grave në Industri	Në zbatim	4.7	70%	Të vazhdohet
3.3.2	Mbështetja e qendrave të karrierës në shkollat e mesme dhe universitetet për të krijuar lidhje bashkëpunuese me shoqatat e industrisë	Zbatimi ka përfunduar	6.7	90%	Të modifikohet / të zëvendësohet
3.3.3	Mbështetja e trajnimit në vendin e punës për gratë dhe të rinjtë	Në zbatim	7.7	80%	Të vazhdohet
4.1.1	Organizimi i seminareve për ndërmarrjet prodhuese për t'i familjarizuar ato me bazat e modeleve të biznesit të ekonomisë qarkore	Në zbatim	5.0	91%	Të vazhdohet
4.1.2	Promovimi i simbiozave industriale për të lehtësuar shkëmbimin e materialeve (nën-produkteve) ose vijave të mbetjeve	Zbatimi ka përfunduar	6.9	91%	Të modifikohet / të zëvendësohet
4.1.3	Krijimi i dritares për inovacion drejt ekonomisë qarkore në kuadër të fondit të inovacionit	Në zbatim	7.4	100%	Të vazhdohet
4.2.1	Transpozimi i dispozitave përkatëse të Rregullores së BE-së për "ecolabel" në legjislacionin vendor	Në zbatim	5.7	18%	Të vazhdohet
4.2.2	Përfshirja e dispozitave përkatëse të direktivës së BE-së për ekodizajn në legjislacionin vendor	Në zbatim	6.7	27%	Të vazhdohet
4.2.3	Zhvillimi i një sistemi për klasifikimin e aktiviteteve ekonomike të qëndrueshme (të gjelbra).	Në zbatim	7.3	100%	Të vazhdohet
4.2.4	Përfshirja e kriterëve të prokurimit të gjelbër në industrinë ushqimore, të tekstilit dhe të mobileve	Zbatimi nuk ka filluar ende	8.6	91%	Të vazhdohet
4.3.1	Zhvillimi i një programi për investime në teknologjinë e gjelbër në industrinë prodhuese	Në zbatim	9.0	92%	Të vazhdohet
5.1.1	Krijimi i tabelave input-output për të kuptuar strukturën e inpueteve të përdorura në industri	Në zbatim	7.3	42%	Të vazhdohet
5.1.2	Transpozimi i dispozitave relevante të direktivës së BE-së që kanë të bëjnë me praktikën e padrejta tregtare në zinxhirin e furnizimit në industrinë ushqimore	Në zbatim	6.8	58%	Të vazhdohet
5.1.3	Hartimi i studimit në lidhje me shfrytëzimin e burimeve natyrore për industrinë	Në zbatim	8.0	67%	Të vazhdohet
5.2.1	Dhënia e çmimeve për inovacionin për produktet prodhuese	Zbatimi nuk ka filluar ende	6.1	10%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
5.2.2	Reduktimi i tatimit në të ardhurat e korporatave për kompanitë e mëdha prodhuese që investojnë në entitete të përzgjedhura inovative	Zbatimi nuk ka filluar ende	6.5	100%	Të vazhdohet
5.2.3	Finalizimi i Programit të Pronësisë Industriale	Zbatimi ka përfunduar	8.0	50%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
5.2.4	Mbështetja për institucionet e arsimit të lartë në krijimin e programeve ekzekutive të inovacionit në industri	Zbatimi nuk ka filluar ende	8.3	90%	Të vazhdohet

5.3.1	Zhvillimi i një platforme digjitale me profile të detajuara të ofruesve të shërbimeve që lidhen me industrinë	Zbatimi nuk ka filluar ende	6.5	91%	Të vazhdohet
5.3.2	Mbështetja e masave parandaluese për mirëmbajtjen e makinerive në ndërmarrjet prodhuese	Në zbatim	6.7	27%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
5.3.3	Krijimi i një fondi të përbashkët për pjesë rezervë për mirëmbajtjen e makinerive	Zbatimi nuk ka filluar ende	5.7	18%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet
5.3.4	Themelimi i Këshillit Kombëtar për Zhvillim Industrial	Zbatimi ka përfunduar	7.0	18%	Të ndërpritet / të mos vazhdohet